

Grace O'Malley

Grace O'Malley

Ann Moore

Vijfde druk

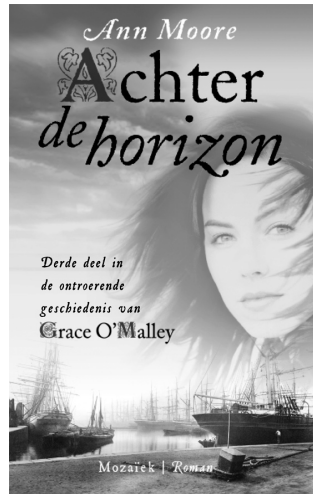
Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

LEES OOK:

DEEL 2

DEEL 3

Vijfde druk 2010

Ontwerp en illustratie omslag Jae Song/Toni Mulder

Vertaling H.J. Wisselink

Oorspronkelijk verschenen bij New American Library, onderdeel van Penguin Putnam Inc, New York, USA

ISBN 978 90 239 9342 1

NUR 342

© Engelstalige versie Ann Moore, 2001

© Nederlandse vertaling 2003 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Meer informatie over deze roman of andere uitgaven van Mozaïek vindt u op www.uitgeverijmozaiek.nl

Alle rechten voorbehouden.

Een

In de bossen aan de overzijde van de rivier de Lee was het flakkerende licht van een kampvuur te zien. Het was vroeg in het voorjaar en de ketellappers waren aangekomen. Als ze een dag later gekomen waren, zouden ze het verschrikkelijke ongeluk niet hebben meegemaakt. Dan zouden ze ook het leven van de jongen Sean, die verderop in de kloof woonde, niet hebben gered; de jongen wiens moeder hun altijd een half brood en een goed woord meegaf wanneer ze bij haar aanklopten.

Het einde van de winter en het begin van de lente vallen samen in het Oosten; de rivieren zijn dan bevroren en een doodse ijslaag ligt onzichtbaar op de omgevallen bomen en de stenen bruggen. De ketellappers weten dat wel; ieder jaar als ze de rivier oversteken, kijken ze goed uit en lopen ze heel voorzichtig. Maar een jongen zal daar niet direct aan denken. Vooral niet als die jongen een beetje overmoedig is geworden door de frisse avondlucht. En als hij dan ook nog een dartel muilnier moet besturen voor zijn knappe moeder die naast hem zit te zingen en die lacht als hij een beetje te hard rijdt – zo'n jongen denkt er niet meteen aan dat er wel eens ijs op de brug zou kunnen liggen.

De ketellappers zaten ineengedoken op de grond, maar ze kwamen nu overeind omdat ze plotseling de dreiging van een naderend onheil voelden. En enkele ogenblikken later sloeg het snel rijdende wagentje om, waardoor de jongen tegen de brug werd gedrukt en zijn moeder over de leuning werd geslingerd. De mannen stonden

verderop aan de rivier, niet in staat om te helpen. Zelfs wanneer één van hen had kunnen zwemmen, had hij de vrouw toch niet kunnen bereiken, zo woest was de stroming in de rivier. Een eindeloos lange minuut worstelde ze om boven te blijven, toen verdween ze in het water. De mannen renden naar de jongen en trokken de zware kar van hem af. Hun gezichten stonden grimmig toen ze zagen hoe erg zijn verwondingen waren: een been waar het bot doorheen stak, een arm en een schouder zwaar gekneusd. Hij ademde nog wel, maar hij was bewusteloos. Ze waren er dankbaar voor. Eén van de mannen hielp het muildier met een snelle messteek uit zijn lijden. De anderen droegen de jongen voorzichtig naar een wagen en daarna vertrokken ze in de richting van Macroom, want ze wisten nu dat hij een zoon was van Patrick en Kathleen O'Malley.

Het werd donker en er viel een ijskoude regen, maar ze reden verder, steeds het paard aansporend, langs de gladde, modderige wegen. Twee van hen hielden de jongen stevig vast achter in de wagen. Toen ze eindelijk aankwamen bij de landweg, waar hij woonde, zagen ze licht achter de ramen van de hutten en rook die uit de schoorstenen omhoog steeg. Binnen wachtten de mensen op de terugkeer van moeder en zoon.

Zonder een woord tegen elkaar te zeggen klommen de ketellappers naar beneden, tilden het lichaam van de gewonde jongen uit de wagen en droegen het naar de hut. Ze schopten met hun blote voeten tegen de deur en schreeuwden luid om boven het lawaai van de storm en de regen uit te komen. Het eerste dat ze zagen, was het verblufte gezicht van de vader van de jongen, tot wie het maar langzaamaan doordrong dat de jongen nog leefde. Hij wierp een blik op de kar, zoekend naar zijn vrouw. De ketellappers schudden hun hoofd en gaven hem het lichaam van zijn zoon in handen. Zijn ogen stonden onzeker, maar na een ogenblik nam hij zijn zoon op, droeg hem voorzichtig naar binnen in de hut en legde hem op een met heide gevulde matras. Ryan O'Malley, de oudste zoon, gooide haastig wat meer turf op het smeulende vuur en ging daarna granna's tas met spullen halen. Toen gran de gezichten van de ketellappers gezien had en de manier waarop ze hun hoofd schudden, vroeg ze niet naar haar dochter. In plaats daarvan ging ze aan het werk om de jongen te helpen. Ze suste zijn gekreun, terwijl ze

zijn zware, natte kleren met een schaar openknipte en voorzichtig over zijn vreselijk verminkte arm en been omlaag trok. De kleine Gracelin, de oogappel van haar moeder en lieveling van haar broer Sean, kroop zo dicht in de buurt als het maar kon zonder tot last te zijn. Granna gooide een doorweekte jasmouw van zich af. Grace pakte hem op en drukte hem tegen zich aan zodat op haar dunne nachtjapon een natte plek verscheen.

Het gerucht ging als een lopend vuurtje de landweg langs en de deur ging steeds open en dicht, zodat de regen naar binnen werd geblazen. Alle buren kwamen kijken of ze iets konden doen. Hoe meer er binnenkwamen, des te dieper werden de ketellappers die Sean hadden gered, in de hoek gedrukt. De mannen wachtten, slecht op hun gemak, dicht bij elkaar, met neergeslagen ogen en met hun gehavende hoeden stevig in de vuist.

‘Pak vaders fles van de plank en geef hun die,’ zei granna; ze ging onverstoorbaar door met hechten van de wond boven Seans oog. ‘Als de fles leeg is, ga dan thee zetten. Er is wel brood in huis.’

‘Ja, gran.’ Grace stond langzaam op. Haar benen waren stijf geworden.

‘Ik help je wel.’ Ryan stond al naast haar en hielp haar over-eind. Samen gingen ze tussen de vele mensen door om voor het drinken te zorgen. Ze keken niemand aan behalve de ketellappers, die dichter bij de wereld van de geesten leefden en de dingen beter doorgrondden.

‘Hij haalt het wel,’ zei één van hen zachtjes tegen Grace toen ze zijn kopje volschonk. Hij knikte naar de hoek achter de plek waar Sean lag. ‘Je mama wachtte op hem daar in het donker, maar nu is ze weer weg.’

Grace tuurde lang en scherp naar de hoek, totdat deze zich oploste en ze er doorheen kon kijken naar de andere wereld. Ze kwam in beweging alsof ze daar zelf ook heen wilde gaan, maar de ketellapper legde zijn hand op haar hoofd en hield haar tegen. Zachtjes draaide hij haar om, weg van het visioen, en keek haar in de ogen.

Hij schudde langzaam met zijn hoofd, in het besef dat een kind dat nog niet zo lang op deze wereld was, zich misschien de

weg terug nog wel zou herinneren. Hij prees haar gelukkig in zijn vreemde tongval en Grace luisterde naar wat hij zei, terwijl ze hem strak aankeek. Toen ze elkaar begrepen hadden, ging hij vlug de deur uit met zijn kameraden, zonder verder een woord te zeggen.

Na een hele tijd kwam de man die geen echte dokter was maar wel botten kon zetten. Goedkeurend bekeek hij granna's werk en ging dan zelf aan de gang, nadat hij eerst een glas whisky in de keel van de jongen gegoten had. Er klonk een kreet en nog één toen hij aan het been trok zodat het bot in de dij met een knappend geluid weer op zijn plaats kwam. Onder de knie was het been verbrijzeld, maar tegen de tijd dat de man het begon recht te trekken, was de jongen weer buiten bewustzijn. De bottendokter was oud en wel gewend aan kreten van pijn, maar het gegil van het kleine meisje raakte hem tot in zijn ziel. Hij was dan ook dankbaar dat de vrouwen haar in hun armen namen en haar heen en weer wiegden totdat de slaap zich over haar ontfermde.

Veel later, in de grijze uren vóórdat de dag aanbrak, toen ze op haar matras lag dicht bij granna, deed Grace haar ogen open en luisterde naar de stilte die op de storm gevolgd was. Toen besepte ze pas dat haar broer nog leefde, maar dat haar moeder was gestorven – heel zeker gestorven. Een verschrikkelijke pijn klemde zijn greep om haar borstkas, waardoor ze bijna niet meer kon ademen. Haar bloed begon te razen in haar oren, maar daar doorheen hoorde ze de stem van haar moeder zingen en het klonk alsof het geluid vanaf de heuvel achter hun hut kwam. Het was of de zuurstof uit de kamer week – haar hart klopte als een razende maar haar longen leken wel dichtgedrukt. Om haar heen was het kolkende water van de rivier de Lee, begerig om de dochter van een engel op te slokken. Het zingen werd al luider en kwam steeds dichterbij. Toen kwam haar moeders stem boven die van de anderen uit en riep: 'Vooruit, Gracelin! Ademen!'

Graces ogen gingen plotseling open en ze snakte naar adem, maar ze kon haar longen niet snel genoeg volzuigen. Ze worstelde en sloeg om zich heen. Toen werd granna wakker, pakte haar op en hield haar zo dicht tegen zich aan dat ze elkaars hartenklop konden voelen. De ene diepe ademhaling volgde op de andere. Langzamerhand ging de paniekaanval over en bij ieder teugje lucht werd het

brandende gevoel in haar borstkas minder. De zingende stemmen werden zwakker en ijler en tenslotte verdwenen ze, samen met die van haar moeder.

Toen Grace uiteindelijk rustig werd en haar ogen weer dichtvielen, legde granna haar voorzichtig neer onder haar deken. Daar lag ze geduldig te wachten op de wind die haar zou opnemen en wegdragen. Het enige dat haar vasthield, was granna's arm die stevig om haar middel was geslagen. En zo kwam het dat ze bij het wakker worden ontdekte dat ze nog steeds op de wereld was.

Er kwamen veel mensen naar de wake voor Kathleen O'Malley, hoewel ze haar vanwege de toestand van haar lichaam niet meer konden zien. Het was zo opgezwollen door het water van de rivier dat het ondraaglijk was ernaar te kijken. Er waren veel mensen in de omgeving die van de jonge vrouw hadden gehouden. Ze kon zo mooi zingen, lachte je altijd vriendelijk toe en ze keek je aan met een open blik in haar ogen. De mensen kwamen om haar oude moeder te troosten en haar knappe man Patrick en hun drie kinderen, de twee zoons en het dochtertje. Degenen die haar het beste gekend hadden – Katty O'Dugan en Julia Ryan die verderop aan de landweg woonden, Mary McDonagh van boven op de heuvel – begonnen te weeklagen zodra ze de kist zagen. De klaagzang steeg op van hun lippen en ze wiegden en zwaaiden heen en weer, terwijl ze in hun handen klaptten en harop jammerden over de lieve jonge vrouw die van hen weggenomen was. Iedere keer als de deur openging, kwam er weer iemand binnen die ook begon te weeklagen. Het duurde vele uren voordat het geklaag minder werd en alle aanwezigen waren voorzien van een beker met Patrick's eerste-klas Uisage batha* – het levenswater – en de mannen van een verse pijp tabak. De kamer was warm en overvol en de mannen gingen al snel de deur uit naar de binnenplaats. Hoofdschuddend, om hun droefheid te laten blijken, begonnen ze met hun zachte, krassende stemmen allerlei verhalen te vertellen. De vrouwen liepen in en uit met etenswaren en zij vertelden hun eigen verhalen van moeders en kinderen die gestorven waren. Ze bleven die dag en nacht en de

* Oudiers woord voor whisky.

volgende dag, totdat de lijkstaf begraven werd op het hoogste punt van de heuvel en de O'Malleys hun deur sloten om onder elkaar te treuren over hun verlies.

Grace kon het niet opbrengen om naar Sean te kijken, die zo wit en bewegingloos in zijn bed lag. Ze kon ook haar vader niet troosten; hij zat eenzaam in een hoek en huilde voortdurend. Ze kon de diepe lijnen in het gezicht van granna niet wegvegen en evenmin de boosheid op Ryans gezicht doen afnemen.

En ze kon er niet goed tegen dat ze telkens wanneer ze naar haar moeders stoel keek, hoopte haar te zien zitten; dat ze bijna haar lach hoorde, of het slot van een liedje dat nog in de lucht hing. Dus ging ze maar de deur uit – zij met haar zes en een half jaar – en klom de heuvel achter het huis op. Daar liep ze rond tussen de madeliefjes op het veld. Als ze moe werd, ging ze er tussenin liggen en stelde zich de hemel voor, waar ze haar ogen zou mogen dichtdoen en haar hoofd voor altijd laten rusten tegen haar moeders borst waarnaar ze zo erg verlangde.

Sean werd overgebracht naar het kamertje dat Patrick en Kathleen met elkaar gedeeld hadden. Daar lag hij vele dagen lang, gekweld door pijn en koorts. Hij kreunde maar en riep naar zijn moeder dat ze moest volhouden, volhouden hoor, hij kwam eraan! 'Blijf overeind, mama!' riep hij steeds weer, totdat eindelijk het ijlen overging en hij zijn ogen opendeed.

Toen hij op een dag wat soep had binnengekregen en korte tijd rechtop kon zitten, kwamen ze allemaal om zijn bed staan en wachtten op het moment dat hij iets zou zeggen. Hakkelend vertelde hij hun dat de stenen brug over de gezwollen rivier de Lee erg glibberig was geweest door bevroren regenwater. Dat het muilnier zijn evenwicht had verloren en daardoor het wagentje had omgegooid, zodat de helft van Seans lichaam eronder kwam vast te zitten tegen de rand van de brug. Hij had zijn moeder gezien in de ziedende stroom, vechtend om boven water te blijven, terwijl haar zware rokken en laarzen haar naar beneden trokken. Ze had naar hem geroepen, ze had tegen het ijsskoude water geworsteld zo lang ze maar kon en daarna had ze nog éénmaal geroepen voordat ze in de golven verdween. Verder wist hij niets meer, tot

aan het moment dat hij die dag wakker geworden was door de zachte stem van gran die hem verteld had dat zijn moeder was omgekomen, zei hij terwijl de tranen langs zijn magere wangen liepen.

Patrick kromp steeds verder in elkaar, terwijl hij luisterde naar wat zijn zoon vertelde. Hij streekte de hand van de jongen en met een zucht ging hij de kamer uit. De man van wie Grace altijd zoveel had gehouden, was eenvoudigweg mét haar in de golven verdwenen. Hij zong geen liedjes meer, vertelde niet langer verhalen over hun voorouders en het leek erop dat hij geen enkel glimlachje meer had overgehouden. Grace kon alleen maar dicht bij hem komen wanneer ze op zijn knie kroop, zijn lichaamswarmte voelde, en de geur inademde van tabak en aarde. Wanneer ze haar hoofd tegen hem aan drukte, was ze er zeker van dat zelfs zijn hartslag zwakker was en treuriger dan toen haar moeder nog leefde. Ze legde zijn hand op haar hoofd in de hoop dat hij haar over het haar zou strelen zoals hij altijd had gedaan. Maar de hand viel weer terug op zijn knie, zó ver weg was hij met zijn gedachten. Na een tijdje zei hij dan: ‘Stil nou maar kind, ga maar ergens anders spelen.’

Deze oude man kende ze niet; haar vader was altijd actief geweest en vol plannen, net als de grote stamhoofden uit het westen, die indertijd per schip uit Connaught waren vertrokken. De grootste onder hen, Granuaile, de dochter van Owen, was later de beroemde Piratenkoningin geworden, die gevreesd was onder de Engelsen en vereerd werd door haar volk. Patrick had Grace naar haar genoemd omdat, naar hij zei, op het moment van haar geboorte het licht van de zee in haar ogen weerspiegeld werd. Haar vader was een directe afstammeling van de O’Malleys uit het noorden, die een grote plantage hadden bezeten. Ze waren echter alles kwijtgeraakt nadat Jacobus II bij de Boyne was verslagen en er een streng strafrecht werd ingesteld. Hierdoor werden de voorname oude katholieke Ierse families uit elkaar gerukt, zei haar vader. De families werden gedwongen hun landerijen te verdelen, totdat er niets meer van overbleef. De katholieke Ieren hadden geen mogelijkheden tot onderwijs of invloed in de politiek meer overgehouden. Banen in overheidsdienst werden hun ontzegd, evenals het recht om hun geloof openlijk te belijden. Zijn voorvaderen waren Oak Boys en

Ribbon Men geweest, die bij elkaar kwamen in de nevelige moerasen, waar ze wraakplannen uitbroedden. Maar wat ze hadden verloren, hadden ze nooit teruggekregen. En iedere keer wanneer Patrick deze verhalen aan zijn kinderen vertelde, was de bitterheid daarover in zijn stem te horen.

Wat Grace niet kon weten, was dat Patrick zich vanwege zijn afkomst nog steeds edelman voelde; hij had zich erg geschaamd voor zijn haveloze, verslagen ouders, die doelloos rondzwierven van het ene graafschap naar het andere. Ze woonden daar in eenvoudige, gehuurde kamers, terwijl ze grote moeite hadden om rond te komen. Toen ze plotseling overleden als gevolg van tyfus, bleven er zeven weeskinderen achter. Drie daarvan stierven al spoedig en de rest werd hier en daar ondergebracht door de plaatselijke priester. Er was geen gezin dat Patrick kon opnemen en hij bracht drie jaar door in de werkinrichting voor armen in Dublin. Toen hij tien jaar oud was, liep hij weg. 's Zomers woonde hij in droge greppels en 's winters in verlaten hutten. Hij stal eten uit varkensschuren en droeg oude lappen aan zijn voeten.

Na een afschuwelijke winter, waarin hij bijna van honger was omgekomen, ging hij terug naar de Broeders, die hem onder contract als knecht wilden aannemen en hem onderdak gaven. Overdag deed hij boerenwerk, zoals het scheren van hun schapen en het spinnen van wol. Verder hield hij hun huis schoon en maakte kaarsen. 's Nachts bleef hij vaak op om te bidden voor hun doden. Wanneer hij in slaap viel of om meer eten vroeg, werd hij geslagen omdat men dat een teken van luiheid en ondankbaarheid vond. Hij moest zware penitenties doen voor boze gedachten en gebrek aan ijver. Het hongerlijden, de vermoedigheid en het eindeloze werk hadden zijn geest en lichaam aangevreten. Tenslotte bestond zijn enige kracht nog uit een brandende woede, die hij in stilte aanwakkerde. Vastbesloten om zijn eigen baas te worden, zelfs wanneer dit zou betekenen dat hij bij de varkens moest slapen en dezelfde slobber eten als zij, liep hij opnieuw weg. Hij was geen kind meer in die tijd, maar een jonge man, hoewel hij klein en mager was. Hij zag geel van de honger en de littekens op zijn rug maakten anderen wantrouwend. Hij ging nooit meer naar een kerk en hij hield zijn opvatting over God voor zichzelf.

Kathleen daarentegen koesterde een diepe liefde voor God en ze had de behoefte om Hem te vereren samen met anderen die dezelfde gedachten hadden als zij. Ze was protestant – achterklein- dochter van een Schot van de kant van haar overleden vader. En hoewel ze bijna alleen was te midden van vele rooms-katholieke landgenoten, zag ze niet in waarom godsdienst verdeeldheid tussen hen zou moeten brengen. Patrick had haar toegestaan de kerk aan het meer te bezoeken, onder voorwaarde dat ze niet van hem zou vragen met haar mee te gaan. Granna hield er niet van om zo ver van huis te gaan op één dag. Ryan leek te veel op zijn vader om enig godsdienstig gevoel een plaats te geven in zijn leven en Gracelin was nog te jong. Maar Sean was altijd blij geweest als er een mogelijkheid kwam om weer een lange rit over het platteland te maken. Hij vertelde zijn moeder dan over zijn dromen, en ook hoe prachtig hij Ierland vond en hoe wonderlijk God was. Vroeg op de zondagmorgen, al vóór zonsopgang, spanden ze het muilnier voor het ruwe houten wagentje en vertrokken met een eetketeltje vol warme pap en wat brood van de vorige dag bij zich. Ze volgden de slingerende loop van de Lee door Inchigeelagh, voorbij het kabbelende water van Loch Allua en staken de rivier over bij Ballingearry. Dan zetten ze koers naar de Shehybergen, totdat ze kwamen bij het stenen kapelletje aan de oever van het Gougenabarra-meer, de oorsprong van de rivier de Lee. Het was een vermoeiende reis en gewoonlijk kwamen ze niet voor zonsondergang weer thuis, behalve wanneer het een lange zomerdag was. Daarom gingen ze niet vaker dan driemaal in elk jaargetijde – en dat was al veel, vond Patrick.

In de maanden na Kathleens dood zat Patrick iedere avond op een krukje voor de hut. Hij rookte zijn stenen pijp en dacht aan zijn vrouw. Zij had haar levenswijze opgegeven voor hem en wat had hij háár gegeven behalve de kinderen en de gelegenheid om zo nu en dan een dag om naar de kerk te gaan? Toen ze trouwden, had hij bijna geen stuiver; hij had alleen maar dromen en plannen. Het familiebezit, de bakkerij in Cork, die Grace samen met haar moeder had gedreven, had ze opgegeven en een deel van het geld had ze gebruikt om land in Macroom te pachten, en om zaad, een ploegpaard en gereedschappen te kopen. Hij had

beloofd het allemaal aan haar terug te betalen zodra de boerderij winst zou gaan opleveren. Hij dacht er nooit aan dat ze nu haar leven leidde als de vrouw van een altijd zwoegende boer, terwijl ze ook de succesvolle eigenares van een zaak had kunnen zijn. Het schuldgevoel daarover lag als een steen op zijn hart, samen met een verdriet waaraan nooit een eind zou komen. Nu hij de last van de toekomst van hun kinderen alleen moest dragen, besepte hij hoe zwaar dit was en hij betreurde dat hij zo sterk op haar had geleund. Hij was veel te afhankelijk van haar geweest – voor raad en bemoediging, voor troost en liefde. Hij besepte dat hij, met zijn doffe ogen en zwaarmoedige geest, weer was veranderd in de verbitterde man die hij was geweest totdat hij op een dag het geluk had gehad om Kathleen Dougherty tegen te komen. Hij treurde omdat hij haar niet alleen verloren had, maar ook zichzelf.

Wanneer Patrick 's avonds buiten op de heuvel was bij de schapen, al piekerend en pijprokend, probeerde granna de sfeer in huis wat opgewekter te maken door de kinderen verhalen over hun moeder te vertellen.

‘Ze was een echte Ierse schoonheid.’ Zó begon ze altijd haar verhaal in de Ierse tongval; met vochtige ogen, vanwege al de herinneringen. ‘Ze had een roomkleurige huid, een flinke blos op haar wangen; haar haren waren zo donker als het maar kon en ze krulden van plezier. En dan haar ogen, aah, haar ogen – die waren blauwgrijs als een woeste zee. Jij, Grace,’ zei ze dan, terwijl ze teder glimlachte naar het kleine meisje dat aan haar voeten zat, ‘jij hebt dezelfde ogen als je moeder.’ Op dit punt aangekomen, slaakte ze altijd een zucht. En dan ging ze verder: ‘En ze was altijd aan het zingen, dat deed ze zelfs als klein meisje al. En leuke dingen vertelde ze over de mensen in de buurt. Ze was zo vrijmoedig en ze zat vol leven! Toen je vader haar zag werd hij op slag verliefd.’

‘Vertel daar eens iets over?’ Sean was altijd de eerste die dat vroeg.

‘Het was op een vastenavond. De jongens deden allemaal mee aan wedstrijden en de meisjes wachtten of er ook een jongen was die met hen uit wilde.’ Ze lachte, hield dan haar hand voor haar mond en keek naar de deur. ‘Jullie vader had net werk gekregen

op de molen en hij kwam bij ons in de winkel om uienbrood te kopen en een kop van je moeders beroemde mede*.' Granna ging rechtop zitten en met een donkere stem praten, terwijl ze haar hoofd bewoog om Patrick's jeugdige verwaandheid na te doen. "Ik heb overal in Ierland gegeten, juffrouw," zegt hij tegen haar. "Maar uw brood is het lekkerste dat ik ooit geproefd heb."

"Mijn moeder bakt het altijd," zei ze tegen hem, met de handen op haar heupen, maar ze bloosde zó dat het mijlen ver te zien was. Ze was verlegen, die dochter van ons, maar dat viel nooit op omdat ze zo vurig was. Hij ging zo dicht bij haar staan als hij durfde en zei, terwijl hij haar vrijmoedig in de ogen keek: "Dan zal zijzelf bij ons in moeten komen wonen zodra we getrouwd zijn!"

Hij maakte haar aan het lachen en dat gaf de doorslag. Je moeder wist altijd goed wat ze wilde.' Gran zuchtte, maar toch was ze wel trots. 'Na Pasen zijn ze getrouwd en toen gingen ze in het graafschap Cork op zoek naar een klein stuk grond om te pachten. In die omgeving wilde je vader zich vestigen. Ik zelf had het idee om een kleine bakkerswinkel te openen aan het plein in Macroom, maar hier in huis hadden ze me nodig, dus ik kwam weer thuis. Er was tenslotte niemand voor wie ik daar zou moeten blijven. Op mijn woord, hun liefde voor elkaar was zonneklaar, dat is zeker. Je moeder hoefde er niet lang over te denken om het leven in de stad op te geven en boerin te worden. Sterk en onafhankelijk was ze, met een hartstocht om alles uit het leven te halen wat er in zit en dat ook om zich heen te laten merken.'

De kinderen luisterden, want hun verlangen naar verhalen over hun moeder was even groot als granna's drang om te vertellen over de dochter van wie ze zoveel had gehouden.

Zij en Kathleen hadden zoveel mogelijk godsdienstige tradities ingevoerd en Patrick had meestal wel een oogje dichtgedaan – misschien omdat ze protestant waren. Soms bleef hij zelfs in de keuken om te luisteren naar verhalen over de wonderen van Christus, terwijl zij bezig waren om zoete pannenkoeken te bakken voor vastenavond, een laatste traktatie vóórdat de vastentijd begon. De meeste van hun burens gebruikten niet meer dan een enkele maaltijd per

* Alcoholische drank, bereid uit gefermenteerde honing en water.

dag gedurende de veertig dagen voor Pasen, maar Patrick vond dat maar onzin en stond erop dat zijn gezin twee goede maaltijden per dag kreeg. Wanneer hij naar zijn werk op het land gegaan was, veegde Kathleen het meel van haar handen af aan haar schort en sprak ernstig met de kinderen over het lijden van de Here Jezus vóórdat Hij stierf. Ze zei dat het belangrijk was om dat te herdenken door jezelf iets te ontzeggen.

Granna scheen te denken dat ze door de dood van Kathleen voldoende hadden geleden voor de rest van hun leven, want ze vroeg voortaan geen persoonlijke offers meer in de vastentijd.

Toen het eerste jaar van rouw voorbij was, begon granna steeds vrijer te praten over Kathleen en hield ze zich openlijk aan bepaalde tradities waarvan ze wist dat die belangrijk waren geweest voor haar dochter. Haar enige gehoor bestond uit Sean en Grace, omdat Ryan nu oud genoeg was om samen te werken met zijn vader. Patrick kon er nog steeds niet tegen wanneer er gezongen werd, dus ook dat deden ze dan maar wanneer hij er niet bij was. Granna leerde hun de woorden van 'John O'Dwyer of the Glens', de melodie bij 'Tho' the Last Glimpse of Erin', en hun moeders lievelingslied, het aloude 'Derry Aire'.

Er werd niet over kerkgang gesproken. Zelfs Sean vroeg er niet naar, hoewel hij de kerkdiensten en de gezangen wel miste, en ook het geluid van het meer dat daar tegen de oever kabbelde.

'Jullie pa is boos op God,' legde granna hun uit. 'Zonder jullie mama heeft het leven voor hem geen zin meer; hij kan het God niet vergeven dat Hij haar weggenomen heeft. Maar is hij niet nog steeds de goede vader die hij altijd geweest is en moeten we hem nu niet troosten? Jullie mama zou graag willen dat je dat deed. Laat het maar aan de Here God over om zijn hart te vermurwen.'

Naarmate de tijd verstreek, werden de lijnen in Patricks gezicht echter steeds dieper, en in zijn haar dat eens kastanjebruin was geweest, kwamen witte plekken. Hij stond het dichtst bij Ryan, die nu iedere dag met hem samenwerkte en die leerde om de boerderij te besturen, maar hij bleef op een afstand van zijn jongere zoon en dochter.

Grace ontwikkelde zich van klein kind tot een nog mooier meisje dan haar moeder was geweest, hoewel ze dat zelf niet kon weten. Ze was het gezicht van haar moeder Kathleen al lang vergeten en dat deed haar hart pijn. De nacht bracht haar echter nu en dan troost. Soms werd ze wakker door het geluid van een zacht neuriën. Dan stond er een figuur in de hoek van de kamer, bezig met het vlechten van de lange haren die neerhingen tot haar middel. Haar gezicht was opzij gekeerd zodat haar gelaatstreken net verborgen bleven. Een wonderlijk vredig gevoel kwam dan over Grace, maar wanneer ze haar hand uitstak of probeerde granna wakker te maken, keerde de figuur zich om en verdween.

‘God is niet vergeten welk verlies je geleden hebt,’ fluisterde granna dan tegen het huilende meisje en streekte haar over het haar. ‘Ik draag haar gezicht nog altijd in mijn hart, maar jij herinnert je dat niet.’

’s Morgens vroeg Grace opnieuw waarom niemand anders behalve zichzelf zoiets zag. ‘Ja, je bent toch altijd al gezegend geweest met visioenen van engelen en zo. Je zag toch tekenen uit een andere wereld, al sinds de tijd toen je nog bij je moeder op schoot zat? Je waarschuwde ons altijd al dat we niet in de hoeken moesten komen uit vrees dat we anders wel eens een engel op de tenen zouden kunnen trappen.’ Ze lachte en keek op van het werk waarmee ze bezig was. ‘Twijfel er niet aan, kind. Ik zou haar zielsgraag nog eens willen zien.’

Sean liet zich horen vanaf zijn plaatsje bij het vuur, waar hij het grootste deel van de tijd zat. ‘Ik droom ervan dat ik haar kan redden, weet je, haar uit het water van de rivier kan trekken. En iedere keer als het lente wordt en het water begint te stijgen, heb ik dezelfde droom.’

Granna keek naar hem. ‘Dat weet ik wel,’ zei ze. ‘Soms hoor ik je ’s nachts rondwoelen in je bed, wanneer ik de achterdeur uit ga.’

‘Waarom is ze toch van ons weggenomen?’ De pijn was nog steeds duidelijk in zijn stem te horen, hoewel ze over dit punt al vele malen hadden gesproken.

Granna schudde haar hoofd. ‘Het was haar tijd. Meer valt er niet over te zeggen.’ Ze was even stil. ‘Ik zal jullie eens een verhaal

vertellen. Lang geleden hadden de Ieren het voorrecht dat ze wisten wanneer hun tijd zou komen en ze waren allemaal tevreden wanneer ze tot aan die tijd volledig van hun leven konden genieten. Maar toen kwam er een man die wist dat hij na de oogsttijd zou sterven, dus bouwde hij maar een provisorische omheining voor de schapen en zijn dak repareerde hij nauwelijks. De burens begonnen erover te praten en dat deden ze zo luid dat een engel bij de man op bezoek ging. 'Waarom hebt u uw schapen niet veilig onder dak gebracht en uw hut niet goed onderhouden?' vroeg hij. 'Ik zie niet in waarom ik dat zou moeten doen, als ik toch na de oogsttijd ga sterven,' zei de man. 'Laat degene die na mij komt het werk maar doen.' De engel zag wel dat dit niet goed was en hij sprak erover tot God. Die nam de kennis over hun dood van de mensen weg, opdat ze hun leven niet meer zouden opgeven vóórdát hun tijd gekomen was.'

Grace luisterde naar het oude verhaal en nam de woorden in zich op, maar Sean schudde zijn hoofd. 'Sommige mensen zien het leven niet meer zitten en hopen dat ze spoedig dood zullen gaan,' zei hij. 'Zoals pa.'

'Ja, dat is verkeerd,' gaf granna toe. 'Maar jullie pa wil niet echt sterven. Hij wil weten hoe hij met zijn leven verder moet, want dat ziet hij zelf helemaal niet meer.'

'Dan is hij niet de enige die het niet meer ziet zitten,' zei Sean bitter, terwijl hij naar zijn verminkte arm en been keek.

Granna legde met een klap haar schilmes neer. 'Jij weet heel goed dat je de weg van de Here God niet in twijfel mag trekken, Sean O'Malley. Je denkt dat God jou gestraft heeft door je invalide te maken, maar dan kijk je alleen maar naar wat je niet hebt, in plaats van naar wat je wel hebt. Als je sterke ledematen zou hebben en een flink lichaam, dan zou je nu buiten op het land zijn met je pa en je broer, of je zou aan het werk zijn in de linnenweverij, of in de havens van Cork City. Dat is allemaal zwaar werk, dag in dag uit – en je zou geen tijd meer hebben voor de boeken waar je zoveel van houdt.'

Sean keek op en ze zag de pijn in zijn ogen.

'Ik weet dat het niet makkelijk geweest is, lieve jongen. Als je veertien bent en geen van de andere jongens trekt meer met je op... Morgan McDonald is een uitzondering, dat prijs ik in hem. Voor

jou geen dansavondjes, je kunt bijna niet meedoen aan het leven buiten dit huis en het grootste deel van de winter ben je ziek. Maar je hebt een sterke geest, jongen.’ Ze keek hem met stralende ogen aan. ‘Jij hebt net zo’n snelle manier van denken als je moeder en net zo’n sterke wil als je vader. Lezen en schrijven vormen jouw toegang tot de wereld en je zou nooit zo veel hebben geleerd of zo hard gestudeerd wanneer je lichamelijke arbeid had moeten doen.’

Grace ging wat dichterbij haar broer zitten en sloeg haar armen om zijn hals. ‘Jij hebt me toch lezen en schrijven geleerd?’ vroeg ze zachtjes. ‘Dat had ik nooit gekund als jij het me niet had geleerd. Ik vind het erg dat je invalide bent, Sean... maar ik dank de Here God ervoor dat we je nog mochten houden.’

Sean kneep eens in haar stevige armen en glimlachte zwakjes. ‘Och, let maar niet op mij. Ik ben nog steeds een domkop, ondanks al mijn boeken. Wat zeggen de ouden ook al weer?’ Hij dacht een ogenblik na. ‘Het meer wordt niet gehinderd door de zwaan; het strijddros niet door de teugel; het schaap niet door de wol en de mens niet door de ziel die in hem zit. Ik denk dat ik me het best daaraan kan vasthouden.’

Granna en Grace glimlachten maar eens. Ze begrepen geen woord van wat hij zei, maar ze waren opgelucht dat de neerslachtigheid waarvan hij zo vaak last had deze keer zo gemakkelijk weer overging.

‘Komt Morgan niet weer eens hier binnenkort?’ vroeg gran. ‘Je had het over een meer en ik kreeg direct zin in zalm. Jullie beiden zijn al meer dan twee weken lang niet meer gaan vissen.’

‘Mevrouw O’Dugan zegt dat zijn moeder een baby heeft gekregen, weer een meisje,’ zei Grace. ‘En zijn pa is weer naar zee gegaan.’

‘Dus die schooier heeft de jongen achtergelaten om voor hen allemaal te zorgen.’ Granna klakte met haar tong. ‘Morgan heeft maar een hard leven. Een dagje uit vissen zou jullie allebei goeddoen.’

Maar Morgan kwam niet en ze gingen weer aan hun werk; ze naaiden maar door, totdat hun ogen er moe en droog van werden. Sean had zich de reputatie verworven dat hij een vaste hand had

om met de naald te werken. Hij had maatwerk aangenomen van de spinnerij en enkele opdrachten tot het maken van kleding voor mensen uit de hogere stand. Granna had hem dat geleerd, zodat hij zijn vingers soepel kon houden en tegelijk zijn gedachten afgeleid werden. Hij had nu genoeg werk onder handen om wat geld binnen te brengen. Grace was er ook mee begonnen, zodat ze haar broer gezelschap kon houden. Al snel had ze laten zien dat ze de gave had om ontwerpen te maken. Ze borduurde zakdoeken, kragen, schorten en jaskragen en ook maakte ze prachtige merklappen. Mensen die het geld er voor hadden, deden vaak een beroep op haar voor het naaien van een babyuitzet. Daarbij werd ze geholpen door Sean, die in korte tijd tientallen luiers kon maken. Hoewel hij in een lastige houding moest zitten, was hij erg handig in het naaien van nachtkleding, hoeden, dekens, jasjes en japonnen. Grace werkte het daarna af met borduurwerk en linten. Zo'n order kon behoorlijk wat geld inbrengen, maar het was geen werk waarop je vast kon rekenen. Granna en Kathleen hadden indertijd hun bakkers-vaardigheden bijgehouden en ze hadden brood en bolletjes verkocht op de markt in Macroom; maar zelfs met de hulp van Grace was dit nu te zwaar voor granna. Ze moest zich erbij neerleggen dat Patrick hen niet met de wagen wilde laten weggaan en al helemaal niet dat hele eind naar Macroom.

Ze woonden in een landelijke omgeving. Net als de meeste gezinnen in de buurt moesten ze ieder jaar weer worstelen om rond te komen en geld voor extraatjes hadden ze nooit. In die streek waren de hutten schaars gemeubileerd en de mensen gingen heel eenvoudig gekleed. Verderop in de streek en hogerop in de bergen bestond de behuizing meestal uit niet meer dan een hut van leem zonder ramen. Er waren een paar krukken of grote blokken steen om op te zitten. Een pot om aardappels in te koken hing boven het vuur. In de hoek lag stro, waarop het hele gezin zich 's avonds te slapen legde, samen met de dieren. Aardappelen en water waren de voornaamste bestanddelen voor de voeding, aangevuld met alles wat het land maar opleverde: noten, bessen, klein wild, kruiden en bittere groente. De mensen in de bergen droegen hun kleren totdat ze totaal versleten waren en ze waren al blij wanneer ze samen één deken hadden om onder te slapen.

Het leven zag er voor mensen zoals de O'Malleys beter uit, omdat zij dichterbij de hoofdweg naar de stad woonden. Zij hadden kleine stenen hutten met een strodak. Over de daken liepen met stenen verzwaarde touwen die moesten verhinderen dat het stro weg zou waaien. De hutten hadden ramen, onderdeuren en klinkerpaadjes. Het erf was netjes aangeveegd, de weilanden hadden afrasteringen met paaltjes en er waren bredere landwegen voor het verkeer. In de hutten stonden enkele meubels; er waren kopjes en borden voor alle gezinsleden, opgevulde matten en dekens en voor ieder een extra stel kleren. De meeste mannen teelden aardappelen op hun gepachte grond. Ook deden ze vaak betaald werk op grotere landgoederen of gingen voor een deel van het jaar van huis om te werken in de spinnerijen of om naar zee te gaan. Niemand leidde een rijk, gemakkelijk leven.

Omdat Kathleen zuinig was, bezaten de O'Malleys meer dan de meeste anderen. De varkens hadden buiten een eigen schuur zodat ze de huiskamer in de hut niet bevuilden. Aan de wanden van hun hut hingen wat schilderijtjes. Verder waren er een paar glanzende kannen en een stel borden en wat aardewerk. Ze hadden eetgerei en hun moeder had erop gestaan dat ze dat ook gebruikten en niet hun eten met hun handen naar binnen werkten, zoals de gewoonte was. Ze hadden goede pannen en scherpe messen, die werden onderhouden door de ketellappers die zo nu en dan langskwamen. Er lag zelfs een handgeknoopt kleed op de stenen vloer. Behalve de zijplaten aan de haard en de krukjes waren er meubels die Kathleen en granna hadden meegebracht uit hun bakkerij: een tafel met twee banken, een kast, twee stoelen en een schommelstoel. Rondom aan de muren werden geschilderde banken gemaakt en de kamer werd versierd met gedroogde bloemen en kransen. De O'Malleys sliepen op echte matrassen: grote stukken flanel, die aan elkaar waren genaaid en met stro opgevuld. Verder hadden ze dekens om zich 's nachts warm te houden. Kathleen had de achterdocht van de burens opgewekt door tweemaal per jaar de muren met witkalk te bewerken en de bezem na gebruik in een emmer met ontsmettingsmiddel te zetten. Maar veel van de koortsen die rondgingen in de omgeving, troffen de O'Malleys niet en granna zei dat ze dit te danken hadden aan hun moeder, die altijd

vooruitdacht. Granna vond die moderne ideeën van Kathleen en de vrijmoedigheid waarmee ze die uitvoerde even vreemd als de anderen. Ze zei met stelligheid dat het meisje als baby door ketel-lappers was verwisseld met de baby van een koningin. Maar haar ogen tintelden er vrolijk bij en er was trots te horen in haar stem. Grace wist dat het geld dat haar moeder had gespaard, al lang op was en dat ze nu met veel moeite de pachtsom aan de landeigenaar konden betalen. Op dit punt stonden ze gelijk met iedereen. Alle mensen mopperden over de landeigenaars. Iedereen keek naar de lucht, snoof veelbetekenend aan een handvol aarde, probeerde de komende aardappeloogst te voorspellen, beweerde daar zeer kundig in te zijn. Zo was hun leven.

Zo gingen de jaargetijden voorbij, gemarkeerd door feestdagen en kleinere feesten die door iedereen werden gevierd. Maar Patrick deed daar niet aan mee; die werkte door alsof alle dagen hetzelfde waren. Hij praatte alleen maar met Ryan en dan ging het over de toestand op de boerderij en hoe ze de pachtsom, die het laatste jaar verdubbeld was, moesten opbrengen. De zo hoog mogelijk opgedreven pachtsom was een voortdurende zorg. En de betaaldag, de dag waarop de rentmeesters kwamen om het geld te innen, was altijd een dreiging. Ryan had inmiddels zijn vaders harde houding overgenomen. Sean en Grace beschouwden hem als een oude man; als je een liedje wilde zingen op een bijzondere dag of een potje wilde dammen op een winteravond, hoefde je op Ryan niet meer te rekenen. Het was net of er twee gezinnen in het huis woonden, waarvan het ene zich beperkte tot de strijd om het bestaan en het andere even vastbesloten was om te genieten van iedere dag.

Kerstmis was geen feest van overvloed, maar met dat begrip was Grace onbekend; ze was blij met het haarlint dat ze van Sean kreeg, de lappenpop die granna had gemaakt van restjes stof, de verstrooide kus en de harde pepermint van haar vader en de schoenveters van Ryan. Zij had voor hen ook kleine cadeaus: vishaken, een paar wollen sokken, een geborduurde boekenlegger, een met was afgesloten pot met ingemaakte zomervruchten. Dit was de enige dag waarop haar vader zich een beetje kon ontspannen, hoewel hij nog altijd aan het werk ging wanneer zij begonnen te zingen.

Op St. Stephans dag vond granna dat Grace haar gezicht moest zwartmaken, net als de andere kinderen van het dorp, en dat ze moest meedoen aan het ophangen van linten aan de hulststruiken. In februari kwam St. Brigids dag, die door granna maar een beetje heimelijk werd gevierd. Ze was niet katholiek, maar had wel een grote sympathie voor Brigid. ‘Een echte Ierse vrouw,’ zei ze dan. ‘Ze past veel beter bij ons dan St. Patrick, die oude slangenbezweerder.’

Maria Lichtmis, het feest van het Licht, werd gevolgd door Vastenavond en daarna volgde de vastentijd. Dan verschenen er hongerige kinderen van verderop bij de O’Malleys aan de onderdeur. Ze wisten wel dat granna of Grace hun een stukje theeboek of gemberbrood zou geven. Op Aswoensdag smeerden de katholieke mensen vuile as op hun voorhoofd; Grace bleef dan altijd binnen, omdat het verschil tussen die mensen en haarzelf op die dag al te duidelijk was. En ze wilde voorkomen dat de burens medelijdende blikken in haar richting wierpen of dat de priesters hun voorhoofd fronsten als ze haar zagen. Goede Vrijdag was een sombere, vreemde dag. Granna wilde op die dag alleen werk doen dat noodzakelijk was. De rest van de dag zat ze in het donker en vertelde hun rustig het verhaal van Christus’ verschrikkelijke dood aan het kruis. Op eerste Paasdag, de dag van zijn opstanding, was er een feestelijke viering van het vernieuwde leven. Het feestmaal bestond uit geroosterd lamsvlees voor iedereen die dit in huis had.

Op de eerste mei was er Beltaine, een oud Keltisch feest. Dit was het lievelingsfeest van Grace. In heel Ierland werden vreugdevuren aangestoken op de heuvelhellingen. De koeien werden tussen de vuren door gedreven, om zo de veepest kwijt te raken. Op de avond voor St. John, midden in de zomer, waren er eveneens vreugdevuren, maar dan midden in de stad. Grace en Sean gingen dan mee met de hooiwagen die langs hun huis kwam, bij deze gelegenheid was zelfs Ryan van de partij. Ze reden naar Macroom om naar het dansen te kijken. Ryan deed soms mee met de andere jongemannen, die door de vlammen sprongen om te laten zien hoe dapper en sterk ze wel waren. Lug’s dag, op de eerste augustus, was de dag waarnaar werd uitgezien, omdat op die dag de eerste nieuwe aardappels werden gestoken. Op de tafels verscheen dan het Ierse gerecht *colcannon*: gestampte aardappelen en kool.

De herfst ging snel voorbij met de oogst en de voorbereidingen voor de winter. De kinderen vierden Samhain met spelletjes als appelhappen, blindemannetje en Black Raven, een bordspel dat Sean en Morgan vaak speelden op de grond voor de open haard. Hoewel granna nog steeds 'bram brack' bakte, stopte ze er niet langer ringen, geldstukken of andere tekens in, zoals het gebruik was. In het jaar van haar overlijden had Kathleen helemaal geen teken in haar cake gevonden, een heel ongewoon voorval... Niets had naar haar lot van het komende jaar verwezen en hieraan had granna sindsdien steeds moeten denken.

Als je lette op al de wagentjes en rytuigen die over de weg langs hun huis kwamen, zou je denken dat Ierland steeds voller werd, vond gran. 'Ik kan bijna niet langs mijn eigen weggetje lopen zonder dat een of ander paard me bijna ondersteboven loopt,' klaagde ze vaak. Maar toch genoot ze wel van al de mensen die langs haar ramen kwamen. Een speciaal plekje in haar hart had ze voor de ketellappers die soms even binnenkwamen en dan een zegen over de hut uitspraken.

Het was 1840. Grace was nu elf jaar. De wereld was kleiner geworden; zo leek het althans met al het verkeer dat over de landweg ging. Gedurende de laatste twintig jaar was de bevolking van Ierland verdubbeld. Maar de mensen leefden nog steeds van aardappels, waarvan ze per dag wel tien pond of meer aten. Een acre land kon wel zes ton opleveren. Dus zelfs de keuterboertjes – die zelf geen land hadden – verhuurden zich en pachtten kleine stukken ontgonnen land, waarop ze dan voldoende verbouwden om hun gezinnen te onderhouden. Land betekende leven; wanneer je het kwijtraakte, was dat hetzelfde als een doodvonnis. De O'Malleys pachtten een betrekkelijk groot stuk grond – tien acres, waarop voornamelijk aardappels waren gepoot, maar ook was er graan gezaaid en groeide er gras om schapen te laten grazen. Ze hielden een moestuin en fokten kippen en varkens. De lange betalingstermijn die ze hadden, was een aansporing geweest om een pachthoeve te bouwen. Nu was de pacht afgelopen en Patrick had geen geld om deze te verlengen. Dus betaalde hij per kwartaal, net als iedereen in zijn omgeving. Hij had de raad van zijn vrouw

om niet alleen maar aardappels te verbouwen opgevolgd; zij had een kleine voedselvoorraad aangelegd van ingemaakte vruchten, zakken havermeel en gezouten vlees. Patrick had haar geplaagd met haar voorraden. Hij had gezegd dat ze als vrekken bekend zouden worden, maar Kathleen had haar handen op haar heupen gezet en gezegd dat de mensen konden vinden wat ze wilden. Was het al niet eerder misgegaan met de aardappels en zou dat vast en zeker niet nog eens gebeuren? Ze wilde haar gezin geen honger laten lijden, wat voor akelige tijden er ook mochten komen.

Hun land en al het andere om hen heen hoorde bij het bezit van de landheer Donnelly; en aan zijn rentmeester voldeden ze hun pacht op de komende betaaldag. De landheer, zoon van een Engelse lord, was tweemaal weduwnaar. Hij woonde alleen op het kasteel Donnelly House. Soms reisde hij naar het noorden, waar hij zaken te doen had. Het gerucht ging dat zijn jeugdige uitspattingen in Londen en zijn ongehoorzaamheid aan zijn vader er de oorzaak van waren dat de toegang tot het familielandgoed in het graafschap Cork hem ontzegd was. Maar hij genoot van zijn onafhankelijkheid, naar het scheen, en hij had Donnelly House tot zijn tehuis gemaakt. De pachtsommen die hij vroeg, waren billijk, hoewel hij ze tweemaal had verhoogd om de nieuwe weverij in Galway te financieren. Volgens zeggen stuurde hij ook een flink gedeelte naar het familieverblijf in Engeland. Zijn rentmeesters waren kortaf, maar niet grof en er werden geen families uit hun huizen gezet, of het moest zijn met hun instemming. Als men het over de landheer had, zei men dat hij gortdroog was, en zonder humor; maar men spuwde na het noemen van zijn naam niet minachtend op de grond, zoals men bij de meeste anderen deed.

Voor een man als Patrick was er geen sprake van dat hij een stuk land kon kopen, ook al zou dit beschikbaar zijn. Hij betaalde dus op tijd zijn pachtsom en hoopte maar dat hij de boerderij kon behouden voor zijn zoons en hun gezinnen. Hij had erop gerekend dat hij samen met Ryan en Sean het werk op de boerderij zou kunnen doen wanneer die meerderjarig waren. Misschien zelfs met de hulp van een schoonzoon als Grace zou gaan trouwen. Hij had het land onder zijn kinderen willen verdelen, wanneer zij een eigen gezin gingen stichten; voor zichzelf en Kathleen zou hij dan een klein stuk

grond hebben behouden. Nu hoopte hij alleen nog maar dat hij het kon volhouden totdat Ryan zou trouwen en de verantwoordelijkheid op zich zou nemen, maar hij zag geen toekomst voor Sean. Hij kon nauwelijks de moed opbrengen om de jongen aan te kijken; de aanblik van zijn jongste zoon die op een onhandige manier over zijn naaldwerk gebogen zat, deed hem pijn.

Het geld dat Sean en Grace binnenbrachten, kwam goed van pas: ze konden er kleren voor kopen en extra etenswaren, maar het was niet genoeg om ervan te sparen. Het geld dat Kathleen penny voor penny bij elkaar gespaard, was al lang verdwenen, als gevolg van Patricks besluiteloosheid en gebrek aan inzicht. Hij was lang niet zo goed als zij in het berekenen van onkosten en hij was heel erg ongeduldig. Er waren twee acres onderverhuurd aan keuterboertjes, maar het dagelijkse werk om voor de rest van het land te zorgen, kostte hem al zijn energie. Hij was er de man niet naar om op een stuk grond maar aardappels te blijven telen tot de aardappelmoetheid toesloeg, en het er dan maar bij te laten zitten. Hij had vaak genoeg stukken land braak zien liggen; de grond leverde niets meer op omdat er jaar in, jaar uit hetzelfde gewas op verbouwd was. Dus bracht hij afwisseling in de gewassen die hij per jaar aanplante. In het oog van de plaatselijke bevolking was dit ronduit belachelijk. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat was hij bezig met ploegen en het verzorgen van schapen en varkens, met planten, schoffelen en onderhoud aan dingen die in verval waren. Het werk ging door, weer of geen weer – meestal was dat in de regen. Andere mannen vonden een beetje verademing in de clandestiene kroegjes, die verspreid lagen over het netwerk van landweggetjes die de boerderijen met elkaar verbonden. Maar Patrick was geen drinker. Alleen bij trouwpartijtjes en begrafenissen dronk hij een glaasje, of wanneer hij ziek werd.

Ryan werkte gestadig aan de zijde van zijn vader totdat de avond viel; dan vertrok hij naar de O'Douds om de knappe, openhartige Aghna het hof te maken. Hij keek niet meer zo zuur als voorheen, op zijn gezicht was nu een dromerige verliefdheid te lezen. Patrick klaagde over hem en zei dat zijn werk waardeloos was doordat hij zijn gedachten er niet bij had. Ze konden allemaal zien dat het tijd voor hem werd om te trouwen.

Granna maakte 's morgens de pap klaar en het dagelijkse soda-brood. Grace, die nu vijftien was, zorgde voor de avondmaaltijd en voor de was, de moestuin en de inmaak, het schoonhouden van het huis en karweitjes op de boerderij, zoals het verzamelen van eieren en het melken. Sean was in staat om een beetje te helpen in de moestuin. Hij was ook een heel goede visser geworden. Hij trok zichzelf op in het wagentje dat de familie bezat en languit liggend over de zitting kon hij het muilnier besturen om naar de rivier te gaan, of naar het meer, wanneer het niet de tijd van de zalmentrek was. Hij liet zich uit het wagentje rollen en sleepte zichzelf en zijn willoze been naar de oever, waar hij ging vissen op zalm of forel.

Ze hadden voldoende te eten, maar door Patrick's tegenslagen hadden ze verlies geleden. Hij had geld geïnvesteerd in vee in de verwachting gezouten rundvlees te kunnen exporteren. Maar hij had het verkeerde tijdstip gekozen, de prijzen zakten enorm toen Engeland zich tot de goedkopere Amerikaanse markt wendde. Hij had de dieren die hij niet kon voeden, geslacht en ze met verlies op de plaatselijke markt verkocht. Daarna had hij geprobeerd tarwe en gerst te verkopen, maar deze graansoorten werden door de Ieren als diervoeder beschouwd, en zo had hij ook zijn investering daarin verloren. Nu hadden ze alleen nog maar de melkkoe, wat schapen, een paar kippen en twee varkens. Eén varken zou worden verkocht, het andere geslacht.

Er waren dokterskosten en er moesten medicijnen betaald worden voor gran, die een beroerte had gehad en voor Sean, die ook ziek was geworden. Die hele natte en stormachtige herfst en het grootste deel van de daarop volgende winter had hij last van een zware hoest die zijn borstkas verscheurde. Granna was nog steeds zwak en moest overdag vaak even in haar stoel gaan zitten uitrusten, ondanks het feit dat Grace haar regelmatig te drinken gaf van de versterkende rundvleesbouillon die boven het vuur sudderde. Sean werd ook maar langzaam beter. Het geluid van zijn ademhaling leek op dat van kale bomen die 's winters staan te kreunen in de wind. Hij was mager en bleek en hij werd erg neerslachtig. Zelfs als hij Morgan zag binnenkomen op een koude dag, hijgend, nat en onder de modder, maar vrolijk zingend, verbeterde dat zijn stemming niet.

Wanneer Grace de stille keuken binnenkwam na een middag turf steken in het laagveen, met de frisse lucht om zich heen, vol goede moed, dan zaten die twee daar maar, gran en Sean; stil als standbeelden, met hun gedachten ergens anders. Het deed haar beven van angst dat ze het allebei zouden opgeven en van haar weggaan. Onvermoeid babbelde ze dan tegen hen over de beloften van de komende lente. Ze bracht elke nieuwe bloesem die ze vond, mee naar huis. Ze liet de deuren en gordijnen open zodat ze in het warme zonlicht konden zitten en ze maakte voortdurend dingen klaar om hun eetlust op te wekken. Ze ging een dag bij anderen kleding wassen om een emmer mosselen te verdienen en kookte daarna voor granna een krachtige mosselsoep met spek en uien. Ze gebruikte de voorraden tot de schuur leeg was; ook in de bossen en stroompjes zocht ze naar ingrediënten voor de kip- en hampastei en schapenvleespastei. Verder was er soms Seans gebakken zalm met rode saus of Finnan Haddie* en warme toast met boter, sodabrood, bruin brood, gebraden konijn, gebakken champignons, gekookt spek met kool, aardappelkoekjes, en andere streekgerechten. Steeds weer schonk ze thee voor hem – de thee was duur geworden en haar kist met ruilgoederen werd op deze manier steeds leger. Op vochtige dagen of 's avonds maakte ze *scolleen* voor hen, wat bestond uit warme melk, boter, honing en whisky. Het verwarmde hen door en door en gaf hun weer wat nieuwe levenslust. Ze had het gevoel dat enkel haar wilskracht hen overeind hield – maar aan het einde van de lente en het begin van de zomer werden haar inspanningen beloond. Zowel gran als Sean waren in staat om langzaam weer een eindje buiten te lopen, er kwam weer wat vlees aan hun lijf; op hun gezicht verscheen weer een glans van hernieuwde energie, en hun ogen lichtten op van liefde voor haar, telkens wanneer zij de kamer binnenkwam.

‘Je hebt ze levend door de winter gekregen, meisje,’ zei Patrick tegen haar op een avond toen ze zat te melken in de schuur. ‘Puur door jouw zwoegen.’

Grace ging door met melken en gaf geen antwoord. Ze was niet gewend aan lof van haar vader.

* Schelvis, gerookt boven een turfvuurtje.

‘Niet dat het hen veel helpt, in hun toestand.’ Met een vermoeid gebaar streek hij over zijn gezicht. ‘Ze mogen van geluk spreken als ze het volgend jaar nog halen. Je granna is oud geworden en onze Sean...’ Hij zuchtte.

Grace keek verbluft op. ‘Hoe kunt u dat zeggen, pa?’ Haar wangen werden rood van boosheid. ‘Granna is oud, dat is waar, maar de granna van Katty O’Dougan schommelt nog steeds in haar stoel en die is oud genoeg om zich de persoon van Brian Boru nog te herinneren.’

Patrick snoof.

‘En Sean zal beter worden; hij wordt iedere dag sterker!’ ratelde ze verder. ‘Het komt door die kromgetrokken schouder dat zijn borstkas zo snel last heeft van de kou... Kunnen we hem niet naar het ziekenhuis in Dublin brengen?’

Patrick schudde zijn hoofd. ‘Er is geen geld meer over om te reizen of om dokters te betalen, meisje, dus reken daar maar niet op.’

Grace beet op haar lip. Ze liet zich een krachtterm ontvallen en zei heftig: ‘U kunt het niet zo maar opgeven, alsof hij al dood en begraven is, pa!’

Patrick fronste zijn voorhoofd. ‘In mijn huis en mijn schuur worden niet zulke woorden gezegd. Dat moet je maar goed othouden, of je krijgt klappen met mijn broekriem.’

Grace boog haar hoofd. ‘Sorry, pa.’

Patrick gaf haar een klein glimlachje. ‘Je moeder liet ook wel eens een sterk woord vallen en wat dat betreft ben jij net als zij.’ Hij nam de volle emmer weg en gaf haar een lege om onder de uier van de koe te zetten. ‘Ik moet de moed niet opgeven wat Sean betreft, da’s waar. Maar ik wil mezelf ook niet voor de gek houden. Als hij beter wordt, dan zij God geprezen. Laten we hopen dat Hij oplossingen geeft voor de andere problemen.’

‘Wat voor andere problemen, pa?’

‘Nou, om maar één ding te noemen: wie zal voor hem zorgen wanneer granna en ik er niet meer zijn?’

‘Ja, wie denkt u?’ Grace keek hem verwonderd aan.

‘Misschien heb je dan wel een man die je invalide broer in huis wil nemen,’ zei Patrick nadrukkelijk. ‘Maar misschien ook niet.’

Graces ogen gingen wijd open van boosheid. ‘En denkt u dan dat ik zo gek zou zijn om te trouwen met een man die mijn eigen broer niet in huis zou willen hebben?’

‘Het zou kunnen dat je wat dat betreft geen keus hebt,’ zei hij rustig. ‘Zoals de zaken nu staan, ben ik wel verplicht om te zorgen voor het beste huwelijk dat mogelijk is. In tegenstelling tot wat jij denkt, wordt de broer van een meisje doorgaans niet beschouwd als een deel van de bruidsschat.’

Grace boog haar hoofd en trok hard aan de spenen van de koe.

Patrick pakte een strohalm op en stak hem tussen zijn tanden. ‘Hij blijft hier op de boerderij, zo denk ik er over. Dan woont hij hier bij Ryan en Aghna, en als God het wil wordt dat niet een al te zware last voor hen.’

‘Het lijkt eerder andersom,’ mompelde Grace tegen de warme flank van de koe. ‘En in ieder geval,’ zei ze hardop, ‘zal hij geen hulp nodig hebben, niet van hen en ook niet van iemand anders. Hij wordt weer sterker, dat is zeker, en ook weer gezond, en hij krijgt een mooi leven, samen met zijn eigen vrouw, en héél veel kinderen!’

‘Aha!’ Patrick stond op van zijn krukje. ‘Ben je daar zo zeker van, meisje?’

Ze wierp hem een felle blik toe en hij werd wat milder. ‘Nou, dat is dan mooi voor je. Hoop is weggelegd voor jonge mensen.’

Toen hij was weggegaan, kon zij het melken verder afmaken en een beetje afkoelen. Grace dacht nog vaak aan hun gesprek. Ze deed extra haar best om te zorgen dat Sean aan zijn rust toekwam, te eten kreeg en zijn zwakke ledematen oefende. Hij werd sterker, al was het alleen maar als gevolg van zijn verlangen om een doel in zijn leven te vinden. Granna had hem Kathleens Bijbel gegeven en als zijn vader niet thuis was, verdiepte hij zich erin, speurend naar raad en leiding in de Schriften. Hij begon te geloven dat God betekenis aan zijn leven zou geven wanneer het daarvoor tijd was, maar dat hij daarvoor klaar moest zijn. En hij bestudeerde de verzen alsof hij een geheime code moest ontcijferen.

‘Ik heb lief wie mij liefhebben; die mij ijverig zoeken, zullen mij vinden.’ Hij sprak fluisterend, zodat zijn stem nauwelijks te horen

was boven het gesis van het vuur waarvoor hij en Grace zaten. ‘Rijkdom en eer zijn bij mij, duurzaam goed en gerechtigheid. Mijn vrucht is meer waard dan goud, ja dan gelouterd goud, mijn opbrengst meer dan uitgelezen zilver. Ik wandel op het pad van de gerechtigheid, midden op de wegen van het recht, om hen die mij liefhebben, bezit te doen beërven; hun schatkamers zal ik vullen.’ Hij hield zijn vinger bij wat hij gelezen had. ‘Heb je dat gehoord, Grace? “Mijn vrucht is meer waard dan goud.” Dat is de Here God die tegen mij spreekt. Hoor je dat?’

Grace knikte en keek naar hem op, terwijl haar vingers automatisch het fijne werk deden. ‘Ik hoor je, Sean.’ Ze moest lachen omdat hij zo ernstig keek en om het vuur dat oplichtte in zijn ogen. ‘Jij denkt weer aan rijk worden.’

‘O nee, zus, het is veel meer dan dat.’ Hij deed het boek dicht met zijn vinger ertussen en leunde over de stapel stof die op zijn schoot lag, zodat ze hem beter zou kunnen horen. ‘Hij zegt dat Hij ons schatten zal geven en alles wat Hij daarvoor terug verlangt, is onze liefde.’

‘Heb je niet vaak genoeg gezegd dat je dingen als liefde en eer, geloof en menslievendheid, niet kunt kopen?’ Haar vingers streken de draden glad van het borduursel op een damesmanchet. Ze maakte een heel kleine, bijna onzichtbare knoop en knipte het losse eind eraf. ‘Nou dacht ik steeds dat mijn broer een edele man was, en nu hoor ik dat zijn grootste wens is om een rijke landeigenaar te worden. Heb je juist vanmorgen niet gelezen dat het de zachtmoedigen zijn die het land zullen beërven?’

Sean fronste zijn voorhoofd en probeerde op te staan, maar toen hij zich omhoog duwde, zakte hij weer terug vanwege de pijn in zijn voet. Hij deed zijn hand naar beneden om de bobbel op zijn wreef te masseren. ‘Je hebt het helemaal mis, Grace. Jij bekijkt die woorden te oppervlakkig. Hij zegt dat zij die Hem liefhebben al was er geen beloning, degenen zijn die winst zullen behalen. En als het erom gaat of ik ooit een eigen stuk land zal bezitten, lieve zuster, je weet best dat dat niet voor mij is weggelegd, tenzij er een wonder gebeurt.’

‘Er gebeuren de hele tijd wonderen,’ merkte granna op vanaf haar plaats bij het raam. Het leek in deze dagen of ze al tevreden

was als ze alleen hun gezichten maar zag en hun gesprekken hoorde. Soms leek het of ze helemaal niet in de kamer was.

‘Aye,’ knikte Sean. ‘Helemaal waar. Kijk maar naar ons, zoals we hier zitten; het gaat weer goed met ons.’ Hij wendde zich tot Grace. ‘Maar ik blijf niet vechten voor mijn leven om hele dagen hier bij het vuur te zitten naaien, alleen maar om in mijn onderhoud te voorzien. De Here God zal zorgen dat ik werk krijg dat zijn naam waardig is. Dat geloof ik vast.’

‘Geloof is niets anders dan stug doorgaan met wensen. Hoe kun je nu weten dat de Here God niet wil dat je hier blijft om eenvoudig werk te doen?’

Seans gezicht betrok. ‘Zeker, dat zou kunnen, Grace. Dat zou zeker kunnen.’

Hij schudde zijn hoofd op zo’n droevige manier dat Grace haar arm uitstreekte en zachtjes op zijn been klopte.

‘Ik zeg niet dat dat zo is. Hebben we niet altijd gezegd dat God grootse plannen heeft met onze Sean, gran?’ Ze keek over haar schouder en glimlachte naar haar grootmoeder, die haar hoofd liet rusten tegen de stoelleuning. Haar mond stond een klein eindje open, omdat ze in de schemering in slaap gevallen was.

‘Misschien ligt er een lang leven vol strijd voor je,’ fluisterde ze tegen haar broer.

‘Strijd vind ik niet erg,’ zei hij nadenkend. ‘Daar ben ik niet bang voor. Strijd kan goed zijn, wanneer die ons geloof in God versterkt. Het is de strijd zonder betekenis die iemand naar zijn graf brengt vóórdat hij echt gestorven is.’

‘Zoals bij pa bijvoorbeeld.’

‘Juist ja.’ Hij knikte. ‘Pa heeft geen doel meer in zijn eigen leven. Hij blijft aan het werk totdat hij moe genoeg is om te kunnen slapen. Daarna staat hij op en gaat weer aan het werk.’

‘Maar hij gelooft toch wel in God!’

‘Hij gelooft in God, dat is waar. Maar het betekent niets meer voor hem. En je kunt het niet zelf terugvinden als je een klap hebt gehad zoals pa. Als hij geregeld naar de kerk ging, was er misschien nog een mogelijkheid dat hij zijn geloof terug zou krijgen.’

‘Bedoel je dat ik geen geloof heb omdat ik nooit naar de kerk ben geweest?’ Grace legde haar naald neer en keek hem fronsend

aan. ‘En jouw geloof zou sterk zijn, omdat je er een paar keer geweest bent?’ Ze schudde haar hoofd. ‘Je hebt het over geloof in de kerk en niet over geloof in God.’

‘Voor een deel heb je gelijk en voor een deel ongelijk. Als christenen de kerk voor hun eigen doel gebruiken, dan is die kerk niet meer dan een raadhuis. Maar wanneer ze de kerk gebruiken voor het dienen van God, is het een plaats voor wonderen en heeft ze de kracht om ons allemaal op te beuren. Het is de bedoeling dat we allemaal zo’n plaats opzoeken. God zegt dat we deel moeten uitmaken van een christelijke gemeenschap – de kerk is tenslotte het lichaam van Christus.’

‘Vormen wij zelf hier dan niet een gemeenschap?’ vroeg ze.

‘Ja, dat is zo. Maar wie leidt ons? Wie is onze herder? Pa niet. Hij wil met godsdienst niets te maken hebben. En hij wil ook niet dat we het zelf uitzoeken. Hij heeft ontzag voor God en hij heeft ons die weg gewezen, dat is zo, maar het is een heel lange weg en hij heeft ons geen aanwijzingen gegeven voor de reis.’

Er kwamen stemmen van buiten, boven het geluid van de regen uit. Sean opende de mand waarin zijn garen en naalden zaten en liet de Bijbel erin glijden, helemaal tot op de bodem. Hij pakte de linnen kraag op en hervatte zijn werk, terwijl de deur openging.

‘Het komt met emmers vol naar beneden daarbuiten,’ zei Patrick.

Grace stond op om zijn druipende oliejas aan te nemen. ‘Komt Ryan niet binnen?’ vroeg ze, terwijl ze de jas aan een haak hing.

Patrick schudde zijn hoofd. ‘Maak maar een keteltje met eten voor hem klaar, als je wilt, Grace. Dan neem ik het mee als ik weer naar buiten ga.’

‘Waar is hij dan? Ik dacht dat ik hem hoorde.’ Sean zette zijn mand neer en strompelde een eindje weg, om ruimte te maken zodat Patrick kon gaan zitten en zich warmen.

In plaats daarvan bleef Patrick staan, met zijn rug naar het laag brandende vuur. ‘De ooien zijn aan ’t lammeren en er is een vrouwtjesvos in het bos, dus we moeten alert zijn. Ryan wil niet bij de schapen weg. Als de regen even ophoudt, brengen we ze in de schuur.’

‘Dus niet naar Aghna vanavond?’ zei Sean met een lachje. ‘Dan hebben ze daar weer eens rustige avond! Niet dat onze Ryan de grootste prater van het stel is, trouwens.’

Patrick fronste zijn wenkbrauwen. ‘O’Doud is erg op de jongen gesteld en het is duidelijk dat Aghna hem wel graag wil hebben. Hij heeft het erover om komende zomer te trouwen en vraagt zich af of hij haar mee zal brengen om...’ Zijn stem stierf weg en hij keek omlaag naar de punten van zijn laarzen.

‘Aghna is er altijd eentje geweest die de leiding wil nemen. Het is een trots meisje,’ zei granna. ‘Ik denk niet dat ze graag haar huwelijk wil beginnen in een kleine hut, waar een oude vrouw en een meisje haar in de weg lopen bij haar werk in de huishouding.’

Patrick, wiens lichaam weer warm geworden was, ging op een kruk wat dichterbij gran zitten en stak zijn pijp aan. Hij zoog er krachtig aan en verwenste de vochtige tabak. ‘Hij zegt dat ze er van droomt om van de boerderij af te komen en naar het westen te gaan, naar Galway waar de familie van haar moeder woont, hoewel ze niets voelt voor het vissersbestaan. Ze is vol van het leven in een stad.’ Hij pauzeerde even om aan zijn pijp te trekken. ‘Onze Ryan is geen man voor de stad, maar wat heeft hij te bieden? Hij is zo ontzettend verliefd!’

‘Hij zal toch niet echt van ons weggaan, pa?’ vroeg Grace bezorgd.

‘Ik heb gezegd dat ik een stuk hier bij het huis zal laten aanbouwen, zodra we weer wat geld in de portemonnee hebben. Het vooruitzicht van een leuke kamer, helemaal voor hen, en bovendien dat ze hier onafhankelijk zou zijn, kan de doorslag geven dat zij dichterbij huis wil blijven. En als de meesten van ons weggaan, zou het kunnen zijn dat ze binnenkort het huis voor zich alleen hebben.’

Sean keek naar Grace, daarna naar zijn vader. ‘Wat bedoelt u met “weggaan”, pa?’

‘Nou, zal een oude vrouw als ik niet binnenkort uit de tijd zijn?’ merkte granna op, terwijl ze met een troostend lachje naar Grace keek, die opstond om te protesteren. ‘Op mijn woord, het zal heus niet zoveel jaren meer duren voordat jij getrouwd bent en ook in een eigen huis woont, zodat je eentje zoals ik niet meer nodig hebt.’

‘Aye, jullie gaan allebei weg en laten mij hier bij het vuur zitten om te naaien totdat mijn handen blauw worden en om al de kleintjes op mijn ene goede knie te laten hoppen als een goed oompje.’ Sean keek glimlachend de kring rond, maar het lachje was net zo verwrongen als zijn arm en de bitterheid in zijn stem was duidelijk hoorbaar.

Patrick pafte aan zijn pijp en keek de jongen met toegeknepen ogen aan. ‘Je bent een geluksvogel als je ’t krijgt, dat is zeker. Gevoed en verzorgd door je broer en zijn vrouw. Waar ter wereld zou een invalide als jij anders heen moeten gaan?’

Graces hoofd was over haar werk gebogen, maar ze kon zien hoe Sean zijn handen in zijn schoot in elkaar klemde, hoewel ook hij zijn hoofd voorover gebogen hield. Ze legde haar naaiwerk opzij en zei vlug: ‘Het eten is warm en er is genoeg brood en verse boter.’

‘En ook nog wat van die lekkere hutspot, hoop ik. En jouw zalige karnemelkkoekjes. Dat is alles wat een man nodig heeft aan het eind van de dag.’ Patrick trok te hard aan zijn pijp en begon te kuchen. Tenslotte spuwde hij wat zwart speeksel in het vuur en veegde het zweet van zijn voorhoofd.

De andere drie volgden met hun ogen zijn bewegingen. Er was iets niet in de haak. Ze gingen rustig om de tafel zitten en begonnen te eten toen Grace hun kommen had volgeschapt. Granna en Sean keken naar Patrick, die over onbetekenende dingen praatte, zoals hij nog nooit eerder had gedaan. Ook Grace scheen te merken dat haar vader iets wilde zeggen, maar dat hij niet wist hoe.

Aan het eind van de maaltijd zette Grace hun een schaal met gestoofde pruimen voor.

‘Jij wordt een goeie huisvrouw, Gracelin,’ zei Patrick. Toen legde hij plotseling zijn lepel neer en streek over zijn ogen.

‘Wat is er toch, pa?’ vroeg Grace vriendelijk. ‘Is er iets misgegaan?’

‘Worden we uit het huis gezet?’ Granna legde haar hand op die van Grace.

Patrick zei niets. Hij staaarde naar beneden naar de tafel.

‘Vertel ons dan toch wat er is,’ zei Sean met een vloek.

‘In dit huis wordt de naam van de Here God niet ijdel gebruikt.’ Patrick keek op met een boos gezicht.

‘Er is anders niks van de naam van de Here God in dit huis te vinden,’ antwoordde Sean uitdagend.

Patrick stond op van zijn kruk. ‘Luister, jongen. Heb ik het je nog niet vaak genoeg gezegd? Het woord Ier bestond al lang vóórdat iemand er ooit over dacht om er katholiek of protestant aan toe te voegen. Hoewel ze het je graag willen doen geloven, ze hebben er niet het alleenrecht op!’ Hij sloeg met beide vuisten op de tafel. ‘Ik ben een Ier, in naam van God! Dat is mijn godsdienst! En dat zou die van jullie ook moeten zijn, als je je verstand gebruikte.’

Sean sloeg zijn ogen neer en zweeg.

Patrick ging weer zitten. De hoogrode kleur verdween van zijn gezicht en hij dwong zichzelf tot kalmte. Hij nam zijn lepel op en legde hem toen weer neer. Eindelijk schraapte hij zijn keel en zei, terwijl hij Grace niet aankeek: ‘Het is goed nieuws, dat is het, en nu is het helemaal bedorven door ruzie.’ Hij wierp een donkere blik naar Sean. ‘Ik kan het net zo goed meteen zeggen.’ Zijn ogen gingen de tafel rond en stopten bij Grace. ‘Ik heb een man voor je gevonden, en een betere partij kan een vader voor zijn kind nooit vinden.’

Graces wenkbrauwen schoten omhoog. Ze keek onmiddellijk naar Sean, wiens mond was opengevallen van verbazing. Hij hield zijn ogen gericht op het gezicht van zijn vader.

‘Een man voor mij, pa?’ vroeg Grace en keek toen granna aan. ‘Maar ik had er nog niet aan gedacht om te trouwen,’ voegde ze er rustig aan toe.

Granna’s gezicht stond even ontzet als dat van Grace, maar ze kreeg snel haar kalmte terug. Ze knikte alsof de wijsheid van de beslissing haar plotseling duidelijk werd. ‘Ja, je lijkt nog zo jong voor ons die van je houden, maar als je vijftien bent, ben je geen kind meer.’ Ze zweeg even, toen zei ze vriendelijk: ‘Je moeder was nog maar vijftien toen ze met je pa trouwde.’

Grace schudde haar hoofd, als om haar gedachten te verhelderen. Ze keek naar haar vader. ‘Wie is het? Met wie zal ik gaan trouwen?’

Patrick was weer een tijdje stil. ‘De landheer Donnelly,’ zei hij tenslotte.

Doodse stilte viel er aan de tafel en allemaal staarden ze Patrick aan.

‘Die is al dertig, als het niet meer is!’ barstte Sean uit. ‘Hij zit meer in de buurt van uw leeftijd dan bij die van haar. En hij is al twee keer eerder getrouwd geweest. Die man heeft niet bepaald de reputatie dat hij een vrouw kan houden!’ Hij keek zijn vader recht in het gezicht. ‘U weet wat ik bedoel, pa. Met zo iemand kan Grace niet trouwen.’

Patrick smet zijn pijp neer. ‘Ik heb afgesproken dat hij met háár zou trouwen en niet met jou! Heb jij vanavond al niet genoeg onrust veroorzaakt hier?’ Hij zweeg even om diep adem te halen. ‘Die man is zijn eerste vrouw verloren bij een bevalling en de tweede is gestorven aan koorts. Kan hij niet een vrouw verliezen zonder dat hij daar de schuld van krijgt? Heb ik zelf niet een vrouw verloren?’ Hij hield weer even op, maar toen hij aan hun gezichten niet kon zien dat ze aanvaardden wat hij zei, verloor hij zijn kalmte. ‘Hij wil haar niet tot zijn filiaalhoudster aanstellen, verdraaid nog toe! Hij heeft haar echt ten huwelijk gevraagd! Landheer Donnelly is de grootste landeigenaar hier in het graafschap, en de zoon van een lord! Gebruik je verstand, jongen. Denk na over wat dit betekent!’

‘Zo, is het dat?’ Sean hield zich met zijn goede hand vast aan de tafelrand. ‘U hebt haar aan hem verkocht om een wijziging in onze pachtsom te krijgen?’

Patrick smet zijn kruk achteruit en stond in een ogenblik rechtop. Hij leunde over de tafel, greep Sean bij de voorkant van zijn shirt en rukte hem overeind, zodat ze met hun gezichten vlak tegenover elkaar stonden. ‘Praat nooit meer op die manier tegen mij, jongen. Hoor je dat? Wie denk jij wel dat je bent?’

Hij vloekte en duwde Sean terug op de bank. ‘Ik heb haar niet verkocht. Dat zou ik mijn eigen dochter nooit aandoen. We hebben wel een bepaalde overeenkomst gesloten, dat is waar.’ Hij keek naar granna om steun te zoeken. ‘Maar het is allemaal voor Graces bestwil. Ze heeft geen bruidsschat, behalve dan wat ze voor zichzelf genaaid heeft. Met wie anders zou ze kunnen trouwen,

behalve dan met een of ander arm keuterboertje dat geen woord Engels verstaat en haar niets anders kan geven dan een heel stel kinderen en misschien een paar jonge jaren?’ Zijn ogen smeekten om hun begrip. ‘Zo’n kans als deze krijgt ze haar hele leven niet weer. Het is een wonder dat hij juist haar heeft uitgezocht, zo’n landheer die keus genoeg heeft bij de andere landhuizen. Maar hij wil alleen Grace, dat heeft hij duidelijk gemaakt. En we zijn er allemaal mee geholpen als ze met hem trouwt. We kunnen de boerderij behouden, het geeft niet voor hoe lang. Ryan en Aghna kunnen hier komen wonen en hij heeft aangeboden om nieuwe kamers te laten aanbouwen en om ons een nieuw ploegpaard te geven. Hij zal Grace alles geven wat ze nodig heeft – een groot huis, heel veel personeel, een dokter voor als er baby’s komen... een fatsoenlijk leven!’

‘Maar ze houdt niet van hem,’ zei Sean kalm.

‘Wat weet jij daar nou van behalve dan wat je in boeken hebt gelezen?’ vroeg Patrick op strenge toon. ‘Er hoort meer bij een huwelijk dan liefde alleen, anders zou geen enkel huwelijk in stand blijven. Liefde ontstaat uit achting voor elkaar en die zal zeker komen wanneer ze eenmaal getrouwd zijn.’

Grace hoorde zichzelf, als het ware van een afstand, vragen: ‘Waarom heeft hij mij eigenlijk gekozen? Weet hij zelfs wel hoe ik er uitzie?’

‘Hij heeft je gezien bij het vreugdevuur op de avond voor Sint John. Brigid Sullivan heeft hem verteld wie je was. En toen hij terugkwam uit het noorden, heeft hij naar je gevraagd.’ Patrick keek haar met een trotse glimlach aan. ‘Een paar vrouwen en dochters van de andere landheren hebben jouw naaldwerk laten zien en gezegd dat je er zo’n talent voor hebt. Het is het beste dat hij ooit gezien heeft, zei hij, en dan moet je weten dat hij reizen maakt naar Engeland en Schotland.’

‘Wilt u ons vertellen dat hij met haar wil trouwen vanwege haar borduurwerk?’ Met zijn ogen vernauwd tot spleetjes keek Sean zijn vader aan.

Patrick schudde zijn hoofd. ‘Natuurlijk niet, sukkel,’ zei hij. ‘Maar het feit dat ze zo’n talent heeft, verheft haar boven anderen. Bovendien kan ze een beetje lezen en schrijven en haar Engels

is even goed als haar Iers. Ze is niet maar een willekeurig meisje van het platteland, dat een ruig leven gewend is met de varkens en schapen om haar 's nachts warm te houden.' Hij maakte een zwaaiende beweging met zijn hand rondom naar de wanden van hun hut. 'Je moeder heeft zich de naam verworven dat ze een beter leven leidde en Grace is een waardige dochter van haar moeder. Men heeft hem verteld hoe goed ze kan koken en dat haar mede even goed is als die van Kathleen. Hij weet dat ze jong is en sterk en de man verlangt heel erg naar een erfgenaam.' Patrick keek naar Grace alsof zij beiden de enige twee personen waren in de kamer. 'Ik ben bij hem op bezoek geweest. Hij heeft een royaal aanbod gedaan voor het geval je zijn aanzoek in overweging wilt nemen. Het zal je nooit aan iets ontbreken. Hij heeft me zijn woord gegeven als man van eer.'

'Een man van eer,' zei Sean verachtelijk. 'Hij is landeigenaar. En een verwenste Engelsman ook nog. Ze geven hun woord aan de Ieren alsof het een stuk vlees is – vandaag nog vers, maar bedorven voordat er een week voorbij is.'

'Zijn woord zal er voor zorgen dat er geld is voor een dokter die je heen kan verzorgen, jongen, dus wees maar niet zo snel in het veroordelen van de man. Wie ben jij eigenlijk helemaal om een oordeel uit te spreken?' Patrick stond op van de tafel en pakte zijn overjas. Grace stond onmiddellijk op, hielp hem er in en gaf hem het keteltje met het eten voor Ryan. Hij nam het aan en legde zijn hand op de hare.

'Je bent niet verplicht om met hem te trouwen, Grace,' zei hij en voelde zich plotseling moe. 'Ik heb gedaan wat ik dacht dat het beste voor je was. Hij verwacht morgenochtend een antwoord.'

Grace keek naar het dierbare gezicht van haar vader en zei zonder te aarzelen: 'Ik zal met hem trouwen, pa. Dat kunt u hem vertellen.' Vlug kuste ze hem op de wang en wreef dan met haar hand over zijn stoppelige gezicht. 'Het komt allemaal goed. U hebt dit mooi voor ons allemaal in orde gemaakt.'

Hij ging rechtop staan en keek glimlachend in haar knappe gezicht. 'Je bent een verstandig meisje, net als je moeder zaliger. Jij zult degene zijn die de O'Malleys de naam zal bezorgen, die hun rechtens toekomt.'

Grace keek hem na, terwijl hij in de neerplenzende regen verdween. Daarna ging ze terug naar de tafel. Sean had de pruimen niet aangeroerd. Hij had zijn kom opzij geduwd en zat naar de muur te staren. Granna pakte zijn kom en bracht die langzaam naar het aanrecht.

‘Weten jullie geen van beiden iets tegen me te zeggen?’ vroeg Grace toen het benauwend stil bleef.

Sean keek naar haar op en schudde zijn hoofd. Zijn rossige haar viel voor zijn ogen. ‘Er valt niets te zeggen nu jij je besluit genomen hebt.’

Granna keerde zich om en leunde tegen de tafelrand. ‘Wil je hier niet wat langer over nadenken, Grace? Hij is toch een echte landheer, en een Engelsman, zoals je broer al zei? Ze zijn anders dan wij. Zal je leven niet voorgoed veranderen?’

Grace keek een paar maal van de een naar de ander. Haar ogen stonden plotseling vol tranen. ‘Met wie ik ook trouw, mijn leven zal altijd veranderen. Moet ik niet op het juiste oordeel van mijn vader afgaan in dit geval? Hoe kan ik nu weten wat het beste is voor mijzelf als ik me nog steeds een kind voel?’ Ze beet op haar lip en knipperde met haar ogen. ‘Op de avond voor Sint John stond Morgan McDonagh dicht bij me, en toen hij probeerde om mijn hand vast te houden, sprong ik bijna in de vlammen! Ik wist niet hoe gauw ik thuis moest komen. Dromen is wel mooi, maar op een dag moet je wakker worden. Ik dacht echt dat het huwelijk nog een heel eind weg was voor mij, maar nu staat het ineens aan mijn deur te kloppen.’ Ze veegde langs haar ogen en keek toen naar haar vochtige vingers. ‘Kijk eens hoe vuil en ruw die zijn. Ze zien er niet echt voornaam uit.’ Ze zuchtte en stopte haar handen onder haar schort. Toen veranderde haar gezicht, haar wazige ogen kregen een vastbesloten uitdrukking en ze stak ferm haar kin omhoog. ‘Kan ik niet evengoed leren om de vrouw van een edelman te worden als dat ik zou hebben geleerd om de vrouw van een boer te worden of die van een winkelier, een onderwijzer of een bakker?’ vroeg ze. ‘Is het geen zegen dat ik iemand met geld als man krijg? Een man die voor onze gemoedsrust kan zorgen, zodat we allemaal in welstand kunnen leven. Via hem kan ik voor jullie allebei zorgen – warme kleding en goed te eten in de winter, medicijnen en dokters...’ Haar

stem stierf weg toen ze de verloren uitdrukking op hun gezichten zag.

Granna deed een stap vooruit en sloeg haar armen om het meisje heen. ‘Rustig maar, kind. Natuurlijk doe je dat – daar twijfelen we niet aan. En wat betreft de vraag of je kunt leren om de vrouw van de landheer te zijn, nou, er schuilt ongetwijfeld al een dame in je hart. Wat zou je eigen lieve moeder trots geweest zijn!’ Ze hield Grace een eindje van zich af om haar goed te kunnen bekijken. ‘Je bent een mooi meisje en wat je doet, is in de lijn van je vader en moeder. We willen graag dat je gelukkig wordt, is dat niet zo, Sean?’ Granna keek hem net zo lang aan totdat de boze blik van zijn gezicht verdween. ‘Hij zal vast een goede echtgenoot zijn,’ vervolgde ze. ‘Hij heeft immers al heel veel ervaring!’ Grans ogen schitterden en zelfs Sean moest lachen, ondanks zichzelf. ‘Je moeder leek ook zo jong toen ze vijftien was, maar ze had een sterk karakter, net als jij, en ook zo’n nobel hart als jij.’

Grace keek op, in het gezicht van haar grootmoeder. ‘Zij en pa hielden van elkaar.’

Granna knikte. ‘Dat deden ze zeker.’ Ze drukte de schouders van Grace en zei vastberaden: ‘Maar een huwelijk dat begint zoals dat van jou, is meer. De liefde komt wel, net als je vader zei. De landheer zou wel blind en stom moeten zijn als hij niet verliefd werd op iemand als jij, en we weten dat hij dat niet is.’

Sean duwde zich omhoog van de tafel. ‘Ik ben moe,’ zei hij kortaf. ‘Mijn been doet pijn vanavond.’ Hij slaagde erin om een zwak glimlachje tevoorschijn te brengen voordat hij de achterdeur uitstropelde naar het bijgebouwtje waar zijn kamer was.

‘Gran?’ Grace keek naar de deur, die met een klap dichtging.

‘Het komt wel goed, kind,’ fluisterde oma. ‘Hij heeft je al die jaren voor zichzelf gehad en hij heeft er niet aan gedacht dat hij je zo plotseling zou kunnen kwijtraken.’

‘Ik ga niet ver weg,’ zei Grace. ‘Donnelly House is maar een halve dag rijden.’

‘Er zit een hele wereld tussen, kind, en het zou goed zijn als je daar vast aan gewend raakte.’

Granna zuchtte en maakte haar schort los. ‘Ik ga ook naar bed. Krijg ik een kus van je als je gaat slapen?’

‘U krijgt er nu ook een.’ Grace streek met haar lippen langs oma’s droge wang, die rook naar aardappelmeel en uien. Ze kreeg een brok in haar keel.

Nadat granna was weggegaan, ging Grace verder met de afwas en het opbergen van het overgebleven eten. Ze vulde een pan met koud water, deed er haverkorrels bij en deed de deksel erop. Zo was het klaar om de volgende morgen gekookt te worden. Daarna zette ze haverkorrels apart voor de legkippen. Toen ze daarmee klaar was, nam ze een ogenblik rust en keek de kamer met de gekalkte muren en eenvoudige meubels eens rond. In het licht van het vuur dat langzaam uitging, gaf hij een knus en veilig gevoel en de gedachte dat ze dit alles zou gaan verlaten, deed haar erg veel pijn. Er was een zwarte plek op de schoorsteen door de rook; dicht daarbij lag een stapeltje turf klaar om op het vuur gegooit te worden. Haar krukje en werkmand stonden ernaast. Aan de muur hing een geborduurde merklap en de ramen werden opgefleurd door gordijnen die zijzelf ontworpen had. Dan was er het haardkleed dat granna had gemaakt uit oude, gescheurde lappen, en de schappen die Sean wat lager had vastgemaakt dan de andere, zodat ze gemakkelijk bij de potten en pannen zou kunnen, zonder op een krukje te klimmen. Ansichtkaarten uit haar moeders jeugd waren aan de muur gespijkerd: de meeste met landschappen van het Mourne-gebergte erop dat zich uitstreckte tot aan de zee – haar vader noemde ze de Zielenpijnheuvels en hij beweerde dat hij ze als jongen had beklommen. Er was ook een kaart met geiten die graasden op de rotsen bij Kilkee. En een andere met daarop de vruchtbare graslanden van de Golden Vale. Die laatste, die een plaatsje had gekregen in de keuken, vond haar moeder het mooist. Bij de voordeur van de hut hing een grotere afbeelding van de vuurrode lucht bij ondergaande zon boven de baai van Bantry, die lag in de schaduw van de Hungryheuvel. Al die afbeeldingen getuigden van de liefde die haar ouders koesterden voor het prachtige Ierse land, een liefde die ze op haar hadden overgedragen. Ze zou de hut missen en het rustige leven dat ze daar geleid had, maar ze bedacht dat ze eindelijk zelf ook de rest van het Ierse land zou kunnen zien. Misschien zou ze zelfs wel reizen maken naar andere landen. Die gedachte gaf haar steun en

ze draaide zich om voor een gesprek met Sean, maar in de hoek waar hij gewoonlijk zat, waren enkel schaduwen te zien.

Ze ging de kamer door en liep vanuit de keuken naar buiten, de koude avondlucht in. Ze liep snel door de modder naar het bijgebouwtje. Het regende niet meer. Ze talmde even en keek naar boven, naar de lucht waarlangs donkere wolken voortjoegen. Hier en daar zag ze een flonkering, een voorbode van vele sterren die later zouden schijnen. Er scheen lamplicht door het gordijn voor Seans raam en zachtjes klopte ze op de deur.

‘Wie is daar?’ blafte Sean.

Grace moest erom glimlachen. ‘En wie verwacht u dan wel, geachte heer O’Malley?’

Ze hoorde hem over de vloer naar de deur hinken. ‘Ik ben uitgeput, Grace,’ zei hij en het was hem wel aan te zien.

‘Sean.’ Ze raakte even zijn wang aan. Ze was weer serieus. ‘Ben je kwaad op mij?’

Hij boog zijn hoofd en knelde haar hand heel even tussen zijn hoofd en zijn schouder. ‘Sentimenteel gedoe, Gracie.’ Hij veegde haar haren uit haar ogen. ‘Hoe zou ik ooit kwaad op jou kunnen zijn? Houd ik niet meer van jou dan van wie ook op deze wereld? Er zijn heel wat avonden geweest, waarop ik gewent heb dat de Here God mij maar thuis zou halen, als jij er niet was geweest. Jij en granna. Het heeft me wel geholpen dat gran me de Bijbel van mama gegeven heeft, maar jij was het die de meeste van deze lange dagen met me gedeeld hebt... en me zelfs hebt leren borduren.’

‘En daarom hebt je me steeds verwenst,’ zei ze plagend.

Hij moest ook lachen. ‘Maar ik ben altijd dankbaar geweest voor je gezelschap.’

‘En ik voor dat van jou. Je bent een geweldige broer voor me geweest; je hebt me lezen en schrijven geleerd, en het werken met cijfers, en je hebt me steeds over mama verteld.’

Ze zwegen een tijdje en luisterden hoe de nacht rondom hen neerdaalde. Ze hoorden de koe loeien in de stal en de kippen rit-selen in hun hok.

‘Het leven wordt heel anders nu,’ zei Sean zachtjes. ‘Jij zult een getrouwde vrouw zijn. Geen gezellig gebabbel meer boven het naaldwerk met je ouwe kreupele broer.’ Hij glimlachte, maar Grace

zag de droefheid in zijn ogen wel. 'Ik ben blij voor je, echt waar. Maar ook wel jaloers, denk ik. Jij gaat weg en begint een nieuw leven... Ik zal je missen, dat is zeker.'

Grace omhelsde hem innig. 'Je zult niet eens tijd hebben om me te missen, gekkerd. Ik zal vaak genoeg op bezoek komen.'

Sean drukte haar plotseling zo stijf tegen zich aan, dat ze bijna geen lucht meer kreeg, en duwde zijn gezicht in haar haren.

Ze trok zich van hem weg. 'Niet dan?'

Hij gaf geen antwoord.

'Waarom zou ik je niet komen opzoeken, Sean O'Malley? Wat gaat er om in die altijd draaiende hersens van je?'

Hij wilde haar niet aankijken. 'Ik zal lang genoeg leven om te zien dat je gewend raakt in je huwelijk en om me ervan te verzekeren dat de landheer Donnelly zijn beloften nakomt.' Nu keek hij haar wel aan. 'Maar je kunt niet van me vragen om altijd hier te blijven. Ik krijg zó weinig geld binnen dat het amper genoeg is om de dokter te betalen en om laudanum te kopen.'

'Maar daarvoor zullen we van nu af aan geld hebben,' fluisterde Grace dringend. 'We zullen je naar Dublin kunnen brengen, naar het ziekenhuis daar. Een moderne dokter zal je arm en been weer rechtzetten en je zult weer goed kunnen lopen.'

Sean boog zijn hoofd en het lamplicht achter hem maakte dat hij op een engel leek.

'Je mag er niet over denken om alleen weg te gaan, Sean, hoor je dat?' Grace schudde zijn goede arm. 'Hoe zou het dan met gran moeten? Haar hart zou breken wanneer ze ons allebei tegelijkertijd zou moeten missen!'

'Granna weet wel dat ik een eigen leven moet opbouwen.'

'Maar wanneer wil je weggaan?' vroeg Grace heftig. 'Wat wil je gaan doen?'

Sean haalde zijn schouders op, maar hij sprak met krachtige stem. 'De Here God heeft een plan met mij, maar Hij zal me geen vel papier met instructies geven. Ik moet de wereld in gaan, en er klaar voor zijn. Ryan en Aghna zullen een gezin krijgen en Aghna begint al te rillen als ze naar me kijkt. Ze denkt dat er een vloek op me rust. Daar kan ik niet elke dag mee leven. Het zou voor ons allemaal een akelige toestand zijn.'

‘Dan kom je bij mij wonen op Huize Donnelly,’ zei Grace vastbesloten.

Sean glimlachte, maar schudde zijn hoofd. ‘Ik kan niet in hetzelfde huis wonen met jouw landheer en hij evenmin met mij, Grace. Dat weet je zelf ook wel.’

Hij zag de wanhoop op haar gezicht en zijn gemoed werd week. ‘Vijftien,’ zei hij vriendelijk. ‘Ik dacht er niet aan dat je nog zo’n jong ding bent. Hoe is het mogelijk dat jij al iemands vrouw wordt?’

Grace zuchtte. ‘Ik weet het niet. Het lijkt nog steeds onwerkelijk. Ik kan het niet wanneer jij niet hier bent.’

‘Goed dan, kleine zus. Ik zal nergens heen gaan totdat jij me zegt dat het de tijd daarvoor is. Maar dan wil ik ook je zegenwensen, wanneer ik met pak en zak naar Schotland vertrek... of zelfs wel naar Amerika.’

Grace trok hem weer dichterbij naar zich toe en hield hem zo een tijdje vast. Toen zei ze, met tegenzin: ‘Dat is dan afgesproken. Jij gaat niet weg vóórdat ik het je zeg.’

Sean maakte zich los uit haar omhelzing. ‘Dat beloof ik je.’ Hij keek somber naar de uitdrukking op haar gezicht. ‘Ik heb het je beloofd! En daar houd ik me aan,’ zei hij beslist. ‘Je hoeft heus niet bang te zijn dat ik morgen opeens verdwenen ben. Ik zal eerst toekijken hoe jij met de ouwe Donnelly trouwt.’ Hij liet zijn borstkas zwellen en sloeg zijn ogen neer. ‘De rijke landeigenaar, weet je wel. Ik zal je mevrouw Donnelly noemen, mevrouw de gravin, ja.’

Ze lachten allebei; toen kuste Grace hem op zijn wang en wenste hem fluisterend welterusten. Ze sloop de keukendeur weer binnen, trok haar modderige laarzen uit en schudde haar rok uit. Haar vader kon ieder ogenblik thuishkomen, dus ze zorgde dat er heet water in de ketel was en een stuk brood met kaas op tafel. Daarna ging ze naar de achterkant van de hut, waar ze een brede matras deelde met granna. Ze nam een kaars mee. In de deuropening bleef ze even staan. Het zachte kaarslicht viel over de slapende figuur in het bed. Aan het voeteneind van de matras stond een houten kist met handwerkjes van haar moeder en ook enkele van haarzelf – dingen om mee te nemen wanneer de tijd zou komen dat ze ging trouwen. Ze zette de kaars op de vensterbank en boog

zich over de kist. Ze pakte er een stapel gewassen en gevouwen lakens uit, waarvan de randen gezoomd waren; kussenslopen die aan de open kant versierd waren met wilde bloemen; een tafelkleed dat Kathleen haar had gegeven om te borduren en waaraan ze een rand had gemaakt met dansende mannen en vrouwen, zangers en muzikanten. Verder waren er vingerdoekjes en reukzakjes, merklappen en servetten, kanten kraagjes, onderjurken met roosjes en hartjes erop. En dan nog een lange witte nachtpon, die ze twee jaar geleden van granna had gekregen. Grace had deze geborduurd met vogels en bloemen die langs de voorkant als een waterval afdaalden naar een prachtig veld met guldenroede en madeliefjes. Deze laatste nam ze eruit; ze hield hem vóór zich. Ze had er jarenlang niet over gedacht om hem te dragen en ze bloosde bij de gedachte aan haar huwelijksnacht. Als meisje van het platteland wist ze wel hoe nieuw leven werd verwekt, maar als jongste in het gezin had ze haar moeder nooit gezien terwijl ze in verwachting was of een kind baarde. En plotseling werd ze bang bij de gedachte aan dingen die ze nog niet kende. Ze kleeedde zich vlug uit en trok de nachtpon aan. De bedoeling was dat ze deze zou dragen tijdens de nacht waarin haar nieuwe leven begon en ze besloot dat het deze nacht was. De stof voelde zwaar en koel aan tegen haar huid, de knoopjes aan de voorkant voelden zijdeachtig aan. Ze streek de vouwen in de stof glad, maakte daarna haar haren los en borstelde ze, zoals de schim in de hoek zovele avonden had gedaan.

‘Zo, ik ga dus trouwen,’ zei ze rustig tot zichzelf. ‘Gracelin Donnelly. Mevrouw Donnelly. Mevrouw Bram Donnelly.’ Ze zweeg even. ‘Landeigenaar.’ Dit laatste maakte dat ze een lachbui kreeg; ze hield haar hand voor haar mond om het geluid te smoren, zodat gran niet wakker zou worden. De lach veranderde al snel in een huilbui, en de glimlach verdween van haar gezicht. Ze blies de kaars uit, stapte in bed en ging op haar rug liggen. Door het raampje zag ze het glanzende licht van de sterren die over de hemelkoepel waren uitgestrooid. Toen ze eindelijk merkte dat haar lichaam zich ontspande en ze slaperig werd, zei ze zachtjes het gebed dat haar broer haar had geleerd. ‘Onze Vader die in de Hemelen zijt, uw Naam worde geheiligd; uw Koninkrijk kome; uw wil geschiede.’

‘Uw wil geschiede,’ herhaalde ze langzaam en hardop fluisterend. De troost van die woorden daalde neer om haar heen en bracht haar veilig in slaap.